

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА

ПОСЕБНА ИЗДАЊА

КЊИГА CCLIX

ОДЕЉЕЊЕ ДРУШТВЕНИХ НАУКА

КЊИГА 20

Уредник

Академик ЈОВАН РАДОНИЋ

Секретар Одељења друштвених наука

РАСТИСЛАВ МАРИЋ

СТУДИЈЕ ИЗ СРПСКЕ
НУМИЗМАТИКЕ

Примљено на V скупу Одељења друштвених наука 20 јуна 1953 год.

Научна Књига

ИЗДАВАЧКО ПРЕДУЗЕЋЕ

БЕОГРАД

1956

1. КРАЉ СТЕФАН РАДОСЛАВ

Кује новце по угледу на новце никејских и солунских владара.

Тип	Аверс	Реверс	Објављен
I	<p>Краљ, спреда, стоји л. од Спаситеља који му, стојећи такође спреда, ставља круну на главу. Натпис СТЕФАНОС РНΞ Ο ΔΟΥΚΑΣ ΙϹ ΧϹ Ο ΠΑΝΤΟΚΡΑΤΩΡ</p> <p style="text-align: center;">Т. XIII 1/2</p>	<p>Попрсје спреда арханђела Михаила. Натпис ΜΗ(ХАНЛ) ΑΡ(ХАГГЕЛОС)</p>	<p>Ум. преглед I 1937, 16</p>
II	<p>Краљ (л.) и св. Константин (д.) стоје спреда један поред другог држећи међу собом двоструки крст. Натпис СТЕФАНОС РНΞ Ο ΔΟΥΚΑΣ Ο ΑΓΙΟΣ ΚΟΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ</p> <p style="text-align: center;">Т. XIII 3/4⁵³</p>	<p>Спаситељ спреда седи на престолу с високим наслоном</p>	<p>NZ XVII 1914, 195</p>

2. КРАЉ СТЕФАН УРОШ I

Кује само динаре типа матапана.

Тип	Аверс	Реверс	Љубић
I	<p>Краљ, гологлав, стоји спреда и прима заставу од св. Стефана који такође стоји спреда д. поред њега држећи л. руком Јеванђеље и пружајући д. заставу. Натпис STEFAN VROSIVS REX; VROSIVS REX S. STEFAN</p> <p style="text-align: center;">Т. XIII 5/6</p>	<p>Спаситељ спреда седи на престолу с високим наслоном</p>	<p>III</p>

⁵³ Први број увек означава аверс, други реверс. — Снимци на таблама XIII — XVIII израђени су по примерцима из збирке Народног музеја и цртежима односно фотографијама код Љубића, Швоба и Петровића. Из техничких разлога цртежи су у једној величини без обзира на стварни пречник новца пошто служе само за илустрацију типа.

3. СТЕФАН ДРАГУТИЋ

За првих шест година владе (1276—82) краљ Драгутин у Брску кује динаре типа матапана с претставом гологлавог краља који прима заставу, али без ознака ковнице. Доцније, пре 1300 г. кује новце у рудничкој ковници која тада није стављала никакву ознаку док је после 1300 г. једно време стављала ознаку Р—Р, као и када је радила за краља Милутина. После 1300, по угледу на грошеве Светослава Тертера, кује динаре с натписом на српском језику и претставом владара у стојећем ставу на аверсу, а после 1308, по угледу на грошеве Карла Роберта, и динаре типа робертина. Према томе његови се новци могу овако распоредити:

Тип	Аверс	Реверс	Љубић
I	Краљ, гологлав, стоји спреда и прима заставу од св. Стефана који, та-кође спреда, стоји д. од њега држећи л. руком Јеванђеље и пружајући д. заставу. Натпис STEFAN REX STEFAN; STEFAN REX S. STEFAN т. XIII 7/8	Спаситељ спреда седи на престолу с високим наслоном држећи обема рукама Јеванђеље на крилу.	IV/XIII до XIX, IV/I—IV, IV/VI до XII
II	Краљ, с круном на глави, стоји спреда држећи десном руком скиптар с крстом на врху. Натпис Стефанъ рабъ Христоу т. XIII 9/8		врста I новаца Владислава I
III	Краљ, гологлав, спреда седи на престолу без наслона држећи обема рукама мач положен преко крила. Натпис MONETA REGIS STEFANI т. XIII 10/8		V

4. КРАЉ СТЕФАН УРОШ II МИЛУТИН

Кује динаре типа матапана и динаре типа робертина. Његови новци обухватају следеће типове:

Тип	Аверс	Реверс	Љубић
I/1	Краљ, гологлав, стоји спреда примајући заставу од св. Стефана, који спреда стоји д. од њега. Натпис STEFAN VROSIVS REX; VROSIVS REX S. STEFAN T XIII 11/12	Спаситељ спреда седи на престолу с високим наслоном држећи обема рукама Јеванђеље на крилу.	III Уроша I
I/2	Као I/1, али краљ прима једноструки крст. Натпис VROSIVS REX S. STEFAN T. XIII 13		I
I/3	Као I/2, али краљ прима двоструки крст. T. XIII 14		II
II/1	Краљ с круном на глави прима заставу.		IV
II/2	Као II/1, али краљ прима двоструки крст. T. XIII 16		VI
III	Краљ с круном на глави седи на престолу без наслона држећи шар и скиптар с крстом на врху. Натпис MONETA REGIS VROSIVS REX T. XIII 17		I до III краља Милутина
IV	Краљ с круном на глави седи на престолу без наслона држећи скиптар с крстом на врху и балчак мача положеног преко крила. Натпис VROSIVS REX; MONETA REGIS VROSIVS T. XIII 18		IV

5. СТЕФАН ВЛАДИСЛАВ II

Позната су два типа његовог новца који настављају типове његовог оца.

Тип	Аверс	Реверс	Љубић
I	Владар с круном на глави стоји спреда држећи скиптар с крстом на врху. Натпис Стефанъ Владиславъ; Владиславъ рабъ Х(рист)оу Т. XIII 19/20	Спаситељ спреда седи на престолу с високим наслоном држећи обема рукама Јеванђеље на крилу.	II Владислава I
II	Владар с круном на глави седи на престолу без наслона држећи скиптар с крстом на врху. Натпис MONETA VLADISLAV(I) Т. XIV 1/2		I Владислава II

6. КРАЉ СТЕФАН УРОШ III ДЕЧАНСКИ

Новци Стефана Дечанског настављају типове његовог оца. Они се могу разврстати у следеће типове.

Тип	Аверс	Реверс	Љубић
I	Шлем. Натпис STEFAN VROSIVS; MONITA REX STEFAN Т. XIV 3, 5/4	Спаситељ спреда седи на престолу с високим наслоном држећи обема рукама Јеванђеље на крилу.	I цара Уроша II краља Душана
II/1	Краљ с круном на глави стоји спреда примајући једностручки крст од св. Стефана. Натпис STEFAN VROSIVS REX Т. XIV 6/4		V краља Уроша I

Тип	Аверс	Реверс	Љубић
II/2	Краљ с круном на глави прима двоструки крст од св. Стефана. Натпис <u>STEFAN VROSIVS</u> <u>REX; STEFAN REX S.</u> <u>STEFAN</u> T. XIV 7, 8/4	СЕРГИЈЕ Димитрије УБОИ БОЛЕНО ПР КРАЉУ ДУШАНУ	VI/3 Уро- ша I; II краља Драгутина
III/1	Краљ с круном на глави седи на престолу без на- слона држећи скиптар с крстом на врху и балчак мача положеног преко крила. Натпис STEFAN REX T. XIV 9/4		VI а краља Драгутина
III/2	Као III/1. Натпис <u>Стефанъ Оурошъ краль</u> <u>трећи; Стефанъ краль</u> T. XIV 10, 11/4		VI b краља Драгутина и I Стефана Дечанског
IV	Краљ с круном на глави седи спреда на престолу без наслона држећи скиптар и шар. Натпис STEFAN REX		VII краља Драгутина

7. КРАЉ СТЕФАН IV ДУШАН

Његови новци настављају типове I и III Стефана Дечанског.

Тип	Аверс	Реверс	Љубић
I/1	Шлем. Натпис STE- FANVS DEI GRATIA REX; MONITA REX <u>STEFAN(N)</u> T. XIV 13/14	Спаситељ спреда седи на престолу с високим наслоном држећи Јеванђеље обема рукама на грудима	I, II

Тип	Аверс	Реверс	Љубић
I/2		Спаситељ спреда седи на престолу с високим наслоном благосиљајући д. руком и држећи л. Јеванђеље на колену.	
II	<p>Краљ с круном на глави седи спреда на престолу без наслона држећи шар и балчак мача положеног преко крила. Натпис</p> <p>Стефанъ краљъ; STEFAN REX</p> <p>Т. XIV 13/15</p> <p>Т. XIV 14, 17/18</p>	<p>Спаситељ спреда седи на престолу с високим наслоном држећи обема рукама Јеванђеље на грудима.</p>	<p>VI а, б краља Драгутина</p>

прсје. На основу титуле у натпису и ових претстава динари цара Душана могу се овако поделити.

Тип	Аверс	Реверс	Љубић
I	Цар с куполастом круном на глави спреда седи на престолу без наслона држећи обема рукама мач положен преко крила. Натпис R(E)X RASIE ST(EFAN) I(M)P(E)R(A-TOR) ROMA(NIE) т. XIV 19/20	Спаситељ спреда седи на престолу с високим наслоном благосиљајући д. руком и држећи л. Јеванђеље на крилу.	III латински натпис
II	Анђели крунишу цара који стоји спреда. Натпис G(те)Ф(ан)ь ц(а)ρ(ь) т. XV 1/2	Спаситељ спреда седи на престолу с високим наслоном држећи обема рукама Јеванђеље.	I натпис српски
III	Шлем. Натпис MONITA STEF(ANI) IMPER(AT-ORIS); STEFANVS IMPERATOR т. XV 3/2		I латински натпис
IV	Цар с куполастом круном на глави седи спреда на престолу с ниским наслоном држећи д. руком скиптар с крстом на врху. Натпис G(те)Ф(а)Нь ц(а)ρ(ь) т. XV 4/2		II натпис српски
V/1	Цар и царица с круном на глави спреда стоје држећи међу собом једноструки крст. Натпис G(те)Ф(ан)ь ц(а)ρ(ь) т. XV 5/2		III A α II
V/2	Као V/1, али крст двострук. т. XV 6/2		III B
V/3	Као V/1, али крст тростварук. т. XV 7/2		III C

Тип	Аверс	Реверс	Љубић
VI/1	Цар, гологлав (сасвим ниска круна ?) и царица с круном на глави седе спреда држећи међу со- бом једноструки крст. Натпис Ε(τε)Φ(αη)ι π(α)ρ(ι) Т. XV 8/2		IV A I 1; II 1
VI/2	Као VI/1, али крст об- лика X. Т. XV 9/2		IV A I 2
VI/3	Као VI/1, али крст дво- струк.		IV A I 3
VI/4	Као VI/1, али цар и ца- рица међу собом држе крин на дугачкој дршци. Т. XV 10/2		IV A I 4; II 2
VI/5	Цар и царица с круном на глави држе једно- струки крст. Т. XV 11/2		IV A I 1
VI/6	Као VI/5, али крст об- лика X. Т. XV 12/2		IV A I 2
VI/7	Као VI/5, али крст дво- струк. Т. XV 13/2		IV A I 3
VI/8	Као VI/5, али цар и ца- рица држе крин на ду- гачкој дршци. Т. XV 14/2		IV A I 4; II 2
VI/9	Као VI/5, али горе, из- међу цара и царице, по- лумесец. Т. XV 15/2		IV A II 3

Тип	Аверс	Реверс	Љубић
VII/1	Цар и царица седе окрепнути једно другоме држећи међу собом једнострани крст. Натпис С(тε)Ф(ан)ъ Ц(а)Р(ь) Т. XV 16/2		IV B I _α
VII/2	Као VII/1, али крст облика X		IV B I _β
VII/3	Као VII/1, али цар и царица међу собом држе крин. Т. XV 17/2		IV B II _α
VII/4	Као VII/1, али између цара и царице, горе, полумесец. Т. XV 18/2		IV B II _β
VIII	Натпис СТ(ε)ФАНЬ ВЪ Х(ри- ст)а в(ог)а бл(а)говѣрни ц(а)ръ Т. XV 19/20		VII
IX	Цар и царица стоје спреда држећи међу собом двоструки крст. Натпис С(тε)Ф(ан)ъ Ц(а)Р(ь) Т. XVI 1/2	Спаситељ спреда устаје из гроба благосиљајући д. руком и држећи л. Јеванђеље на грудима.	V
X	Цар с куполастом круном на глави спреда седи на престолу без наслона држећи скриптар. Натпис STEFANVS IMPERA- TOR Т. XVI 3/4	Спаситељ спреда стоји у мандорли благосиљајући д. руком и држећи л. Јеванђеље на грудима.	II латински натпис
XI/1	Цар и царица стоје спреда држећи међу собом једнострани крст. Натпис STEFANVS IMPERA- TOR Т. XVI 5/6		IV a

Тип	Аверс	Реверс	Љубић
XI/2	Као XI/1, али цар и царица држе двоструки крст. Т. XVI 7/6		IV b
XI/3	Као XI/1, али цар и царица држе једноструки крст. Натпис STEFANVS IMPERATOR ELENA IMPERATRIX Т. XVI 8/6		IV c
XI/4	Као XI/3, али цар и царица држе двоструки крст. Т. XVI 9/6		IV d
XI/5	Као XI/3, али цар и царица држе троструки крст. Т. XVI 10/6		IV e
XII	Цар јаши надесно. Натпис. Σ(τε)Φ(αν)η ι(α)ρ(η) Т. XVI 11/12	Попрсе спреда Спаситеља који благосиља	VI натпис српски
XIII	Царева глава с куполастом круном спреда. Натпис IMPERATOR STEFAN Т. XVI 13/14	Натпис IMPERATOR STEFAN око монограма Σ(τε)Φ(αν)η ι(α)ρ(η)	Петровић Старинар VII 1932,5 бр. 1

2. ЦАР УРОШ

За његове владе ковано је мање типова новаца него за владе цара Душана и они настављају неке од тих типова. За цара Уроша кују се редовно новци на којима је с једне стране српски, а с

друге латински натпис. По претстави на аверсу и реверсу његови се новци могу поделити на следеће типове:

Тип	Аверс	Реверс	Љубић
I	Шлем. Натпис IMPERA-TOR VROS(IVS) т. XVI 15/20	Спаситељ спреда седи на престолу с високим наслоном држећи обема рукама Јеванђеље на грудима.	I в латински натпис
II	Цар с куполастом круном на глави спреда седи на престолу без наслона држећи скиптар с крстом на врху. Натпис Ογ-(ρο)ш(ь) ց(ա)ր(ь) т. XVI 16/20		I натпис српски
III	Цар и царица спреда стоје држећи међу собом крст. Натпис Ογρ(օ)ш(ь) ց(ա)ր(ь) т. XVI 17/18		II
IV	Цар и царица стоје спреда држећи међу собом двоструки крст. Натпис VROSI(S) IMPERA-TOR т. XVI 19/20		II натпис латински
V/1	Цар и царица стоје спреда држећи међу собом двоструки крст. Натпис Ογρօշь т. XVII 1/2	Спаситељ спреда устаје из гроба благосиљајући д. руком и држећи л. Јеванђеље на грудима	III а натпис српски
V/2	Као V/1, али крст двострук. т. XVII 3/4		III b
VI	Цар с куполастом круном на глави спреда седи на престолу без наслона држећи скиптар с крстом на врху. Натпис Ογր(օ)շь ց(ա)ր(ь) т. XVII 5/6	Шлем. Натпис VRO-SIVS IMPERATOR	I натпис српски и латински

Тип	Аверс	Реверс	Љубић
VII/1	Цар јаше надесно Нат- пис Ѡ(те)Ѡ(ан)ь Ѡ(а)Ѡ(ь) Т. XVII 7/8		II а, б
VII/2	Као VII/1. Натпис ѠѠ(ош)ь Т. XVII 9/8		II с
VII/3	Као VII/1. Натпис ѠѠ(о)шь Т. XVII 9/10	Шлем. Натпис ѠѠ(о)шь	I натпис српски

3. КРАЉ ВУКАШИН И ЊЕГОВА ПОРОДИЦА

Тип	Аверс	Реверс	Љубић
I	Краљ јаше надесно. Натпис краљ Т. XVII 11/12	Шлем. Натпис VRO-SIVS IMPERATOR	II d цара Уроша с натписом на српском и латинском
II	Т. XVII 11/13	Шлем. Натпис краљица Ђелка	IV краља Вукашина
III/1	Натпис въ Х(рист)а б(ог)а благовѣрни краљ Вѣкашинъ Т. XVII 14/15	Спаситељ спреда седи на престолу с високим наслоном.	II
III/2	Натпис благовѣрни краљ Т. XVII 16/15		I 2 краља Марка
IV	Краљ и краљица спреда стоје држећи међу собом једноструки крст. Натпис краљ Вѣкашинъ Т. XVII 17/19	Спаситељ спреда устаје из гроба благосиљајући д. руком и држећи л. Јеванђеље на грудима.	I краља Вукашина
V	Натпис въ Х(рист)а б(ог)а благовѣрни краљ Вѣкашинъ Т. XVII 18/19	.	III
VI	Натпис благовѣрни краљ Вѣкашинъ; благовѣрни краљ Т. XVII 20/19; XVIII 1/2		II 2; II 2 краља Марка

⁵⁶ На једном примерку овог типа динара у Нумизматичкој збирци Народног музеја на аверсу се, сем натписа **Краљ**, у пољу д. налазе и слова **Бл** (?), свакако први слог Вукашиновог имена.

б) КРАЉИЦА ЈЕВРОСИНА (?)

Њене новце Љубић погрешно приписао краљу Марку (врста II 2—4), а Сарија, који их је по примерцима кичевске оставе правилно доделио жени краља Вукашина, назвао ју је Јелена⁵⁷ према натпису на динару Љубићеве врсте IV новаца краља Вукашина. На њеним новцима забележена је или само њена титула (*благоверна краљица*) или титула **краљица** испод које су, нешто ситнија, слова EVP која су, судећи по натписима на динарима истог типа краљева Вукашина и Марка, почетна слова њеног имена, те би их можда могли допунити ЕУР(осина) као што је Сарија учинио.

Тип	Аверс	Реверс	Љубић
I	Натпис благоврна краљица ЕУР(осина) Т. XVIII 3/4	Спаситељ спреда устаје из гроба благосиљајући д. руком и држећи л. Јеванђеље	Андреаш I 3
II	Натпис благоврна краљица Т. XVIII 5/6		Марко II 3

в) КРАЉ МАРКО

Кује само новце с натписом на аверсу који настављају типове IV и V новаца краља Вукашина. И он је ковао новац после смрти краља Вукашина, пошто га нема у остави из Стоби, а не у исто време када и Вукашин како је мислио Сарија⁵⁸.

Тип	Аверс	Реверс	Љубић
I	Натпис въ Х(рист)а в(ог)а благоврни краљ Марко Т. XVIII 7/8	Спаситељ спреда седи на престолу с високим наслоном држећи обе-ма рукама Јеванђеље на грудима.	I/1
II	Натпис въ Х(рист)а в(ог)а благоврни краљ Марко Т. XVIII 9/10	Спаситељ спреда устаје из гроба благосиљајући и држећи Јеванђеље.	II/1

⁵⁷ Iz numizmatičke zbirke 74.

⁵⁸ Iz numizmatičke zbirke 74.

г) АНДРЕАШ

Љубић (стр. 147) с правом му је приписао динаре на чијем је аверсу забележено име **Индреашъ** а које је Ковачевић погрешно доделио жупану Андрији Гропи⁵⁹. Ковачевићево мишљење није тачно због тога што се у натпису на Гропином новцу наводи само његово презиме, тако да би, када би динари у чијем је натпису споменуто само име **Индреашъ** били његови, на новцу овог жупана једанпут имали само презиме а други пут само име што био јединствен случај у српској нумизматици.

Новци Андреаша настављају тип II динара краља Марка.

Тип	Аверс	Реверс	Љубић
I	Натпис благовѣрни Ии- дреашъ т. XVIII 11/12	Спаситељ спреда устаје из гроба bla- госиљајући и држе- ћи Јеванђеље.	I 1, 2

4. СЕВАСТОКРАТОР БРАНКО МЛАДЕНОВИЋ И ЊЕГОВА ПОРОДИЦА

а) СЕВАСТОКРАТОР БРАНКО МЛАДЕНОВИЋ

Тип	Аверс	Реверс	Љубић
I	Шлем. Натпис слуга Бранко т. XVIII 13/14	Спаситель спреда седи на престолу с висо- ким наслоном држе- ћи обема рукама Је- ванђеље на крилу.	стр. 180

б) ВУК БРАНКОВИЋ

Тип	Аверс	Реверс	Љубић
I	Шлем. Натпис Елькъ	Натпис Еъ Х(рист)а б(ог)а бл(а)говѣрни кнезъ Лаз(а)ръ	Чука ^{65а}
II	Шлем. Натпис благовѣр- ни Елькъ т. XVIII 15/16	Владар спреда седи држећи д. руком скиптар с крстом на врху. Около латин- ска слова без смисла.	VII

^{65а} Из оставе нађене 1954 у селу Прековцу код Новог Бруда, у Народном Музеју.

Тип	Аверс	Реверс	Љубић
III	Владар стоји спреда држећи скиптар с крстом на врху или заставу. Натпис Бљкъ Т. XVIII 17, 18/19	Спаситељ спреда седи на престолу с високим наслоном држећи обема рукама Јеванђеље на крилу.	II
IV	Натпис Бљкъ Т. XVIII 20/19		III a 1 — 3
V	Натпис вљковъ динаръ Т. XIX 1/2		III a 4
VI	Светитељ спреда стоји држећи қадионицу. Натпис Бљкъ Т. XIX 3/4	Престо без наслона	Петровић, <i>Старинар</i> VIII 1933, 21 бр. 85
VII	Спаситељ спреда стоји држећи грану. Натпис Бљкъ ⁶⁶ Т. XIX 5/4		I
VIII	Лав. Натпис Бљкъ Т. XIX 6/4		V
IX	Натпис Бљкъ Т. XIX 7, 8/4		III b
X		Спаситељ спреда стоји благосиљајући д. руком и држећи л. Јеванђеље. Т. XIX 8/9	VI

⁶⁶ Јоза Петровић, *Досада непознати грош*, *Нумизматичар* II 1935, 29 на овом новцу погрешно прочитao име **Іванъ** место **Бљкъ**. **Іванъ** је немогуће зато што после трећег знака, **Л**, стоји јасно танки полуглас који показује да то није самогласник **А** него сугласник **Л** и што је **К** на крају сигурно.

в) ГРГУР БРАНКОВИЋ
(између 1396 и 1402)

Новци Гргура Бранковића познати су по једном примерку који је Јоза Петровић објавио и правилно одредио иако своје мишљење није поткрепио никаквим доказима. По натпису на аверсу у коме није наведена никаква титула и претстави на реверсу тај новац, наиме, потпуно одговара динарима седмог типа новаца Вука Бранковића те може бити искован после њега, а тада је само Вуков син Гргур имао то име. По имену судећи могло би се, додуше, помислiti и на ћесара Гргура, сина Бранка Младеновића, и на Гргура, сина деспота Ђурђа, али новац о коме је овде реч не може бити њихов зато што у њихово доба нису били ковани динари тог типа. Уз то у натпису на аверсу није споменута никаква титула, а Бранков син био је ћесар⁶⁷. Деспотов син, опет, није владао Србијом те, по свој прилици, није ни могао ковати новац. Гргур, син Вука Бранковића, био је заробљен у битци код Ангоре и у ропству остао неко време због чега су његови новци могли бити ковани најдаље до средине 1402 године.

Тип	Аверс	Реверс	Објављен
I	Натпис Гргура T. XIX 10/11	Спаситељ спреда стоји у мандорли благосиљајући д. руком и држећи л. Јеванђеље на грудима.	Нумизматичар I 34; <i>Narodna Starina</i> IV 1940, 16 приписан сину деспота Ђурђа

г) ЛАЗАР И ЂУРЂЕ БРАНКОВИЋИ
(1402 — 1410)

Тип	Аверс	Реверс	Љубић
I	Натпис господинъ Гюргъ и Лазарь T. XIX 12/16	Спаситељ седи на престолу без наслона благосиљајући д. руком и држећи л. Јеванђеље.	ХI Ђурђа Бранковића

⁶⁷ В. Јиречек, *Историја Срба* I 308.

д) ЂУРЂЕ БРАНКОВИЋ
(1410 — 1412)

Тип	Аверс	Реверс	Љубић
I/1	Лав. Около натпис господинъ Гюргъ Т. XIX 13/14	Спаситељ спреда сто- ји у мандорли благо- сиљајући д. руком и држећи л. Јеванђе- ље на грудима.	II а
I/2	Лав. Натпис Гюргъ Баљковић Т. XIX 15/18		II б 4
I/3	Лав. Натпис Гюргъ	.	II с
II	Глава Ђурђа Бранкови- ћа. Натпис Гюргъ Т. XIX 17/18		III
III	Крин. Натпис господинъ Гюргъ Т. XIX 19/18		Петровић I ⁶⁸ 29
IV	Натпис Гюргъ Т. XIX 20/18		Љубић IV

5. КНЕЖЕВИ ЛАЗАР И СТЕФАН ЛАЗАРЕВИЋ

а) КНЕЗ ЛАЗАР

Кнез Лазар чини изузетак међу српским владарима Средњег века јер сем новаца с натписом на српском језику кује и новце с натписом на талијанском, који у то доба није био уобичајен ни на новцима талијанских држава⁶⁹. Разлог за то биће свакако не само

⁶⁸ Петровић I = Joza Petrović, *Novac despota Stefana Lazarevića 1389—1427*, *Narodna starina* IV 1940.

⁶⁹ Luschin von Ebengreuth, *Algemeine Münzkunde* 2 66.

развијене трговачке везе с Италијом, која је тада била посредник у трговини између области око обала Средоземног Мора и западне Европе, у којој је у то доба постојала развијена текстилна индустрија, него и чињеница да су у Италији у XIV веку постојале велике банке радници у његовим ковницама као што неки мисле⁷⁰, а не талијански новци наслажају на динаре цара Душана. Према претставама на аверсу и реверсу, натпису на аверсу и титули у њему, они се могу поделити на следеће типове:

Тип	Аверс	Реверс	Љубић
I	Попрсе надесно око којега је натпис господина кнеза Лазара т. XX 1/2	Шлем налево с два говећа рога око којега је натпис господина кнеза Лазара	I новаца Лазара Ђурђевића
II	Кнез спреда седи на престолу држећи д. руком скиптар с крстом на врху. Натпис кнезъ Лазарь т. XX 3, 5/4	Спаситељ спреда седи на престолу с високим наслоном држећи обема рукама Јеванђеље на грудима.	I
III	Кнез спреда стоји држећи д. руком скиптар с крстом на врху. Натпис кнезъ Лазарь т. XX 6/4		II a, b
IV	Шлем с два говећа рога на д. Натпис CONTE LASARO. т. XX 7/4		Петровић I 5
V	Само натпис въ X(рист)а в(ог)а вл(а)говѣрни кнезъ Лазарь. т. XX 8/4		V
VI/1	Као III. Натпис кнезъ Лазарь . т. XX 9/10	На престолу нема наслона.	II c

⁷⁰ H. Piren, *Le mouvement économique et social* 111 ид., 181.

⁷¹ В. напред стр. 6 ид.

Тип	Аверс	Реверс	Љубић
VI/2	Као претходни. Натпис CONTE LASARO т. XX 11/10		II d
VII	Само натпис въ Х(рист)а б(ог)а бл(а)говѣрни кнѧзь Лазарь т. XX 11/12	Спаситељ устаје из гроба благосиљајући д. руком и држећи л. Јеванђеље на грудима	IV
VIII	Као III. Натпис кнѧзь Лазарь т. XX 13/14	Као VII, али около натпис M(ONETA) AR(GENTEA) NOVO- MONTE	III c
IX	Као VIII, али натпис CONTE LASARO т. XX 15/16	Спаситељ спреда сто- ји у мандорли благо- сиљајући д. руком и држећи л. Јеванђеље на грудима. Око ман- дорле натпис MO(NE- TA) ARGE(NTEA) NOVOMONTE	III a
X	т. XX 17/18	Без натписа око ман- дорле.	III b
XI	Анђео стоји спреда. Нат- пис CONTE т. XX 19/20		III b 3, 5
XII	Кнез стоји спреда држе- ћи скриптар с крином на врху. Натпис CONTE LASARO т. XXI 1/2	Глава Спаситеља спреда, а иза ње крст.	Петровић I 3

На свим овим новцима, сем на онима типа I, титула гласи *кнез*, *conte*, и зато ће они бити млађи од динара типа I, где она гласи *господина кнеза Лазара*. Тада је тип Љубић погрешно приписао деспоту Лазару Ђурђевићу, што не може бити тачно већ по томе што овај, као што је и Сарија приметио, није имао титулу кнеза⁷².

⁷² Iz numizmatičke zbirke 79.

б) КНЕЗ СТЕФАН ЛАЗАРЕВИЋ

Смрћу кнеза Лазара у његовој дражави престаје ковање новца с натписом на српском језику, јер досада није познат ниједан новац на коме би његов син и наследник Стефан имао кнежевску титулу као што је има у својим повељама⁷³, али је продужено ковање новаца с талијанским натписом, у коме се он назива *conte Stefan*. Ови новци делом настављају тип VI/1 новаца кнеза Лазара (тип I), а делом су сасвим нови типови. Тако је на аверсу једне врсте представљен кнез Стефан у стојећем ставу као и на аверсу динара трећег типа кнеза Лазара, док је на реверсу Спаситељева глава иза које је крст а наоколо натпис *Iesus Cristus* (Љубићева врста I), онако као и на дубровачким полудинарима, чије је ковање почело 1370 године⁷⁴ и на динарима дванаестог типа кнеза Лазара. Друга пак врста овог новца на аверсу има натпис CONTE STEFAN око шлема с роговима, а на реверсу је представљен Спаситељ како благосиља стојећи спреда у мандорли. Љубић је ову врсту приписао Стефану Ђурђевићу (*Opis* стр. 170 врста I), али то не може бити тачно, пошто он никада није имао титулу кнеза, него се просто звао господин или *деспот*⁷⁵. Претстава на аверсу одговара претстави на аверсу трећег типа динара кнеза Лазара. Сем тога, како је Сарија већ рекао, новци ове врсте налазе се и у остави из Зајечара склоњеној пре битке код Ангоре⁷⁶, дакле у време када Стефан Ђурђевић још није био ни рођен. На основу свега досада реченог, кнезу Стефану Лазаревићу могу се приписати следећи типови новаца:

Тип	Аверс	Реверс	Љубић
I	Кнез стоји спреда држећи д. руком скиптар с крстом на врху. Натпис CONTE STEFAN Т. XXI 3/4	Спаситељ спреда седи на престолу без наслона благосиљајући д. руком и држећи л. Јеванђеље.	Петровић I 35
II	Кнез спреда седи на престолу без наслона држећи д. руком скиптар. Натпис CONTE STEFAN Т. XXI 5/6	Спаситељ спреда стоји у мандорли благосиљајући д. руком и држећи л. Јеванђеље	II a

⁷³ Упор. Стanoјević, *Интитулација* 154.

⁷⁴ Решетар, *Дубровачка нумизматика* II 128.

⁷⁵ В. примере које је навео Љубић, *Opis* 169.

⁷⁶ *Iz numizmatičke zbirke* 79.

Тип	Аверс	Реверс	Љубић
III	Шлем са два говећа рога на л. Натпис CONTE STEFAN Т. XXI 7/8		I Стефана Ђурђевића
IV	Кнез спреда стоји држе- ћи скриптар. Натпис CONTE STEFAN Т. XXI 9/10	Спаситељева глава спреда; иза ње крст. Натпис IESVS CRIS- TVS	I

6. БАЛШИЋИ

Љубићева класификација новаца које су ковали Балшићи — њихови се новци у дубровачким документима први пут спомињу 14 априла 1393⁷⁷ — није тачна. Новци које он приписује Ђурђу II Страксимировићу налазе се у косовској и кичевској остави, које су склоњене на почетку владе кнеза Лазара, односно после битке на Марици⁷⁸, када Ђурђе II Страксимировић још није био узео владу у своје руке те могу бити, као што су мислили Новаковић⁷⁹ и Сарија⁸⁰, само новци Ђурђа Балшића, који је умро 1378⁸¹. Сем тога, новци које Љубић приписује Балши III нису сви његови, него дёлом и Ђурђа I Балшића и Ђурђа II Страксимировића, јер се владар у натпису на њиховом аверсу назива *Georgius Balsa* и *Georgius Stratimir*. Према томе, новци Балшића могу се овако распоредити хронолошки.

а) ЂУРЂЕ И БАЛШИЋ

Ковао новце с натписом на српском и латинском језику. У натпису на новцу има титулу *господин*, *dominus*, али има и новаца без икакве титуле.

Новци са српским натписом наслањају се на новце цара Душана (тип VIII), јер је на њиховом аверсу, исто као и на аверсу новаца краља Вукашина и кнеза Лазара, само натпис **Богомъ дани велики господинъ Гюргъ**, а на реверсу грб — шлем над којим је курјакова глава налево, и натпис **Гюргъ**, или **Въ Христе бога благовѣрни Гюргъ**.

⁷⁷ В. Богумил Храбак, *О балшићким грошима*, Историски записци IX, Цетиње 1953, 188.

⁷⁸ О косовској остави в. напред стр. 9, а о кичевској Saria, *Iz numizmatičke zbirke* 73.

⁷⁹ У инвентару Народног музеја, под бројем 468 и 469, он је ове новце завео као новце Ђурђа I Балшића.

⁸⁰ *Iz numizmatičke zbirke* 77.

⁸¹ Јиречек *Историја Срба* II 83.

(на реверсу грб као и код претходног типа, али курјакова глава надесно, а у пољу десно ознака G). Нешто млађи од ових новаца биће они с натписом ЂЕ Христо вога благовѣрни Гюргь, јер у њему нема титуле.

Новци Ђурђа I Балшића с латинским натписом сасвим су друкчијег типа. На аверсу је штит с попрсјем курјака налево а над њим је шлем с круном изнад које је попрсе курјака налево испружених ногу и разјапљених чејусти. Око тога је натпис MONETA BALSE DOMINI GEORGI. На реверсу је, у мандорли, претстављен св. Ловро у ђаконској одјећи како стојећи спреда десном руком држи кадионицу а левом Јеванђеље на грудима, док је око мандорле натпис Гюргь GORGE (на једном примерку прокупачке оставе) и S. LAVRENCIUS MARTYR.

На основу свега досада реченог новци Ђурђа I Балшића м се овако распоредити:

Тип	Аверс	Реверс	Љубић
I	Натпис Богомъ дани велики гospоди нъ Гюргь Т. XXI 11/12	Грб (курјакова глава налево). Натпис Гюргь	II 1 новаца Ђурђа II Страцимир-вића
II/1	Натпис ЂЕ Х(рист)а б(ог)а бл(аг)овѣрни Гюргь	Грб (курјакова глава надесно). Натпис Гюргь	II 7 новаца Ђурђа II Страцимир-вића
II/2		Грб и монограм Т. XXI 13/14	II 2—6 новаца Ђурђа II Страцимир-вића
III		Шлем. Натпис Гюргь Т. XXI 15/16	II 9 новаца Ђурђа II Страцимир-вића
IV/1	Грб. Натпис M(ONETA) BALSE D(OMINI) G(E)- ORGI	Св. Ловро спреда стоји у мандорли држећи кадионицу и Јеванђеље. Натпис Гю(ρ)гь GEORGIVS RE(X)	Прокупље
IV/2		S. LAVRENCIUS MARTYR Т. XXI 17/18	II 1—24 новаца Балше III

б) ЂУРЂЕ II СТРАЦИМИРОВИЋ

Кује само новце с латинским натписом који по претстави на аверсу и реверсу и натпису на реверсу, потпуно одговарају новцима с латинским натписом Ђурђа I Балшића.

Тип	Аверс	Реверс	Љубић
I	Штит с претставом курјаковог попрсаја на десно; над њим шлем с круном изнад које се диже курјаково попрсеје на лево. Натпис M(ONETA) D(OMINI) GEORGI STRATIMIRI Т. XXI 19/20	Св. Ловро спреда стоји у мандорли држећи кадионицу и Јеванђеље. Натпис S. LAVRENCIVS M(ARTYR)	I Ђурђа II Страсцимировића и I 25 Балше III

в) БАЛША III

Судећи по имениу владара у натпису на аверсу (MONETA BALSE DOMINI GEORGI STRATIMIRI) ковао је новце које му је и Љубић приписао (врста I 10, 26, 27).

Тип	Аверс	Реверс	Љубић
I	Штит с претставом курјаковог попрсаја на десно; над њим шлем с круном изнад које се диже курјаково попрсеје на лево. Натпис M(ONETA) BALSE D(OMINI) GEORGI S(TRATI)M(IRI) Т. XXII 1/2	Св. Ловро спреда стоји у мандорли држећи кадионицу и Јеванђеље. Натпис S. LAVRENCIVS M(ARTYR)	I 10, 26, 27

6. НОВЦИ ВЛАСТЕЛЕ, ПАТРИЈАРХА И ГРАДОВА

Сем досада наведених новаца кованих у Србији после смрти цара Душана, за владе цара Уроша и после ње, у то доба кују новце и нека властела, један патријарх и два града (Призрен и Скопље). Ковање ових новаца трајало је кратко време од смрти краља Вукашина и цара Уроша па док Турци нису посели области

а) ДЕСПОТ ЈОВАН ОЛИВЕР

Судећи по натпису Стефанъ царь на аверсу његових динара, почeo ковati новац још за владе цара Душана.

Тип	Аверс	Реверс	Љубић
I/1	Шлем с копреном на д. Натпис MONITA DES- POTI OLI(VERI) Т. XXII 3/4	Цар спреда седи на престолу без наслона држећи скриптар с крстом на врху; око главе нимб ⁸⁴ . Натпис G(te)f(a)ny ц(a)ръ	I
I/2	Т. XXII 5/6	Као I, али натпис Og(ρο)shъ ц(αρъ)	II
II	Двоглави орао рашире- них крила. Натпис MONITA DESPOTI OLI- (VERI) Т. XXII 7/8	Спаситељ спреда седи на престолу с висо- ким наслоном држе- ћи обема рукама Је- ванђеље на крилу.	III

б) ДЕСПОТ ЈОВАН ДРАГАШ

Кује динаре истих типова, којих су и новци краљева Вукашина и Марка. Његове новце први је описао Сарија по примерцима кичевске оставе⁸⁵.

Тип	Аверс	Реверс	Сарија
I	Натпис Е(γ) Х(ριστ)а бога благовѣрнаг деспота Дра- гаша. Т. XXII 9/10	Спаситељ спреда седи на престолу с висо- ким наслоном држе- ћи обема рукама Је- ванђеље на крилу.	I

⁸⁴ Нимб око главе цара Душана, као што је приметио Ј. Радонић, *О деспоту Јовану Оливеру и његовој жене Марији*, Глас XCVI 1914, 106, није знак да цар Душан није био у животу када је Оливер почeo ковati свој новац, јер сви српски средњевековни владари од краја XIII в. имају нимб око главе и на портретима рађеним за њиховог живота, в. слике у Св. Радојчић, *Портрети српских владара*.

⁸⁵ Iz numizmatičke zbirke 76, 90.

Тип	Аверс	Реверс	Сарија
II		Спаситељ спреда сто- ји благосиљајући д. руком и држећи л. т. XXII 11/12 Јеванђеље на грудима	2

в) ЖУПАН НИКОЛА АЛТОМАНОВИЋ

Ковао новце са српским натписом писаним ћирилицом и латиницом који настављају типове V и VIII динара цара Душана, и то, судећи по имену под којим се спомињу, у Руднику⁸⁶.

Тип	Аверс	Реверс	Објављен
I	Натпис Ђ(риш)а Б(ог)а благовѣрни жоупанъ Ни- кола т. XXII 13/14	Спаситељ спреда седи на престолу с високим наслоном држећи обема рукама Јеванђеље на крилу	Љубић стр. 178
II	Шлем с копреном на д. Натпис SVPAN NICOLA т. XXII 15/16	Два лица стоје спреда једно поред другог држећи међу собом двоструки крст	Марић Старинар V

г) СЕВАСТОКРАТОР ВЛАТКО

Према натпису на реверсу његови се новци⁶⁷ могу поделити у два типа.

Тип	Аверс	Реверс	Љубић
I/1	Натпис Блатко	Спаситељ спреда стоји благосиљајући д. руком и држећи л. Јеванђеље на грудима. Около латинска слова без смисла.	2
I/2	т. XXII 17/18	Без латинских слова	1

⁸⁶ М. Динић, *О Николи Алтомановићу*, Посебна издања САН ХС Београд, 1932, 12.

⁸⁷ О њему в. Ђ. Сп. Радојичић, *Савастократор Влатко и његов новац*, Старинар XIII 1938, 71 идд.

д) ЖУПАН АНДРИЈА ГРОПА

Љубић није имао никаква обавештења о овом господару Охрида из седамдесетих година XIV века⁸⁸ па чак није знао ни његово име⁸⁹. У натпису на новцу он има потпуну или скраћену титулу.

Тип	Аверс	Реверс	Љубић
I	<p>Натпис по ми(лос)ти б(о)- ж(ин) Андрија Гропа, по милости божијен жоу- панъ Гропа господинъ Охрида^{88а}; по милости божијен жоупанъ Гропа</p> <p>Т. XII 19/20</p>	<p>Спаситељ спреда устаје из гроба bla- госиљајући д. руком и држећи л. Јеван- ђеље на грудима.</p>	<p>стр. 178 и д. Народни музеј</p>

б) СТЕФАН МУСИЋ

О његовом новцу било је говора (в. стр. 102)⁹⁰.

Тип	Аверс	Реверс	Љубић
I	<p>Натпис Стеванъ</p> <p>Т. XXIII 1/2</p>	<p>Спаситељ спреда стоји благосиљајући д. руком и држећи л. Јеванђеље на грудима</p>	<p>Стефан Лазаревић IIIa</p>

⁸⁸ О њему В. Јиречек, *Историја Срба* I 321.

^{88а} На динару из Кичевске оставе, Saria, *Iz numizmatičke zbirke* стр. 89

⁸⁹ *Opis* 178.

⁹⁰ Натпис Стеванъ на новцу који Љубић, *Opis* 181, сматра именом неког иначе непознатог града, по свој прилици је рђаво прочитано име Стеванъ те би тако и то уствари био Мусићев новац с којим је, изузев те незнатне разлике у натпису аверса, идентичан. И Љубић је н. н. м. уочио идентичност ових новаца које је приписао непознатом граду Стевану и деспоту Стефану Лазаревићу.

е) ЧЕЛНИК СМИЛ

Новце Смила, челника Вука Бранковића, који се неколико пута спомиње у његовим писмима Дубровчанима⁹¹, први је објавио Јоза Петровић по једном примерку из оставе нађене у Малом Боњинцу.

Тип	Аверс	Реверс	Објављен
I	Натпис Смиловъ т. XXIII 3/4	Спаситељ спреда стоји благосиљајући д. руком и држећи л. Јеванђеље на грудима.	Петровић <i>Старинар</i> VIII.1933,23 бр. 98

ж) ЈАКОВ

Љубић (*Opis* стр. 179) помиња да је лице споменуто у натпису на овом новцу уствари син Константина, оснивача манастира Зрза код Прилепа. По претстави на реверсу новац би доиста био с краја XIV в., из времена када је тај манастир обновљен⁹².

Тип	Аверс	Реверс	Љубић
II	Натпис Йаковъ т. XXIII 5/6	Спаситељ спреда седи на престолу без наслона благосиљајући д. руком и држећи л. Јеванђеље на грудима	стр. 179
III	т. XXIII 7/8	Спаситељ спреда стоји благосиљајући д. руком и држећи л. Јеванђеље на грудима	Народни музеј

⁹¹ Јиречек, *Споменици српски* стр. 40 бр. 27; 42 бр. 28; 43 бр. 29.

⁹² О оснивачу овог манастира и његовом обновитељу в. Вл. Петковић, *Преглед црквених споменика кроз повесницу српског народа, Посебна издања САН* CLVII, Београд 1950, 127. Јаков је био властелин Вука Бранковића и с њим ковао новац (тип I), в. *Поговор*.

з) ЖУПАН РИГ

Познат по новцу који је, судећи по стилу израде и претстави на реверсу, сигурно кован пред крај XIV в., у време од Маричке битке па до битке код Ангоре.

Тип	Аверс	Реверс	Љубић
I	Натпис по милости божији жупанъ Ригъ т. XXIII 9/10	Спаситељ спреда стоји благосиљајући д. руком и држећи л. Јеванђеље на груди- ма.	стр. 179

и) ПАТРИЈАРХ ДАНИЛО III ИЛИ САВА V

Новце с натписом патриархъ на аверсу први је објавио Јоза Петровић по примерку из оставе нађене у Малом Боњинцу⁹³. Судећи по претстави на реверсу, новац је кован крајем XIV или почетком XV в. када су на патријаршијском престолу били Данило III и Сава V, по свој прилици у области пећке патријаршије после нестанка централне власти у Србији а пре него што су је Турци заузели.

Тип	Аверс	Реверс	Љубић
I	Натпис патриархъ т. XXIII 11/12	Спаситељ спреда седи на престолу без наслона благосиља- јући д. руком и др- жећи л. Јеванђеље на грудима.	Нема

⁹³ Некоји ретки српски средњевековни грошићи из села Мало Боњинце, Старинар VIII/IX 1933, 24 бр. 116 до 118 где их приписује патријарху Арсенију. Душанић, Средњевековни новац Српске патријаршије, Гласник српске православне цркве XXVIII 1946, 101 ид. с правом је ставио ковање ових новаца у доба патријарха Данила III или Саве V.

к) ГРАД ПРИЗРЕН

Новац кован крајем XIV или првих година XV в., најдаље до 1493, када се овај град спомиње као напуштен трг⁹⁴.

Тип	Аверс	Реверс	Љубић
I	Натпис Призренъ т. XXIII 13/14	Спаситељ спреда седи на престолу без наслона благосиљајући д. руком и држећи л. Јеванђеље на грудима.	I
II	т. XXIII 15/16	Спаситељ спреда стоји благосиљајући д. руком и држећи л. Јеванђеље на грудима.	II

л) ГРАД СКОПЉЕ

Кује два типа динара.

Тип	Аверс	Реверс	Љубић
I	Натпис Скопље т. XXIII 17/18	Спаситељ спреда седи на престолу без наслона благосиљајући д. руком и држећи л. Јеванђеље на грудима.	стр. 180
II	Светитељ спреда стоји држећи д. руком кадионицу, л. Јеванђеље. Натпис Скопље т. XXIII 19/20		Петровић Старинар VIII 22 бр. 96 I

⁹⁴ Jireček, *Die Handelsstrassen und Bergwerke von Serbien und Bosnien während des Mittelalters*, Abh. d. königl. böhm. Gesellschaft d. Wissenschaften, VI Folge Bd. 10, Prag 1879, 67.

1. ДЕСПОТ СТЕФАН ЛАЗАРЕВИЋ

Деспот Стефан ковао је новце у једној ковници, а када је за њега почела да ради и она у Сребрници, коју је између 1411 и 1413 добио од угарског краља Сигизмунда⁹⁶, онда је она обележена као *нова* (натпис на аверсу динара *Нова цека господина деспота*). Он је први српски владар с титулом деспота и зато је на неким његовим новцима само она забележена, без личног имена, зато што се из ње већ знало ко га је ковао исто онако као што је и краљ Вукашин ковао новце с натписом у коме није забележено његово име него само краљевска титула, јер се из ње саме види да га је он ковао, пошто је, после смрти цара Душана, једини он био краљ. За хронолошку класификацију и одређивање стопе по којој су кованы новци деспота Стефана важна је једна остава нађена лета 1953 у Прокупљу која није могла бити објављена у овим студијама.

По претставама на аверсу и реверсу и титули у натпису његови се новци могу овако класификовати⁹⁷

Тип	Аверс	Реверс	Љубић
I	Деспот, гологлав, стоји спреда држећи д. руком управљен мач. Натпис господинъ деспотъ Стеванъ т. XXIV 1/2	Спаситељ спреда седи на престолу с високим наслоном.	VI 8
II	Као I, али деспот држи двоструки крст. Натпис господинъ деспотъ Стеванъ т. XXIV 3/2		Петровић I 89
III	Као I, али деспот д. руком држи крст (?), лабарум (?), л. крин (?). Натпис деспотъ Стеванъ т. XXIV 4/2		VI

⁹⁶ Упор Вл. Ђоровић, *Сребреница за владе деспота Стевана*, Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор II 1922, 61 ид.

⁹⁷ Новце деспота Стефана у збирци Народног музеја, по Љубићу, објавио је Joza Petrović, *Novci despota Stevana Lazarevića 1389—1427 Narodna starina IV* 1940.

Тип	Аверс	Реверс	Љубић
IV	Шлем с два говеђа рога на л. Натпис деспотъ Стефанъ Т. XXIV 5/2		II Стевана Ђурђевића
V	Деспот спреда седи на престолу без наслона држећи обема рукама мач положен преко крила. Натпис г(осподинъ) д-спотъ	Престо без наслона	Нема. Збирка Народног музеја
VI	Деспот стоји спреда држећи крин на дугачкој дршци. Натпис г(осподинъ) д(еспотъ)		Као предходни.
VII	Као II. Натпис деспотъ Стефанъ Т. XXIV 6/10		V
VIII	Шлем с два говеђа рога на д. Натпис деспотъ Стефанъ Т. XXIV 7/10		Петровић I 118
IX	Троугаони штит с двоглавим орлом. Натпис г(о)сподинъ д-спотъ Стефанъ Т. XXIV 8/10		Прокупље
X	Натпис д-спотъ Стефанъ; г(осподинъ) д(ес)п(о)тъ; д-спотъ Т. XXIV 9-12		VII
XI	Деспот, гологлав, спреда седи на престолу без наслона држећи д. руком крст (?) Натпис д-спотъ Стефанъ Т. XXIV 13/14	Спаситељ спреда стоји благосиљајући д. руком.	Петровић I 118

Тип	Аверс	Реверс	Љубић
XII	Као XI. Натпис г(оспо- ди)њъ деспотъ Стефанъ т. XXIV 15/16	Спаситељ спреда стоји у мандорли благосиљајући д. ру- ком. Око натпис Исоусъ Христосъ	II
XIII	Деспот, гологлав, стоји спреда држећи л. руком крип. Натпис г(осподи)њъ деспотъ Стефанъ. т. XXIV 17/18	Као XII, али без натписа око.	Петровић I 82
XIV	Као XI, али деспот држи управљен мач. т. XXIV 19/18		Прокупље
XV/1	Као XI, али деспот држи крст.		V
XV/2	Као XIII/1, али краст двојни. т. XXIV 20/18		Петровић I 105
XVI	Двоглави орао. Натпис деспотъ Стефанъ т. XXV 1/2		Петровић I 105
XVII	Шлем с два говеђа рога. Натпис г(осподи)њъ дес- потъ Стефа(ни)		Петровић I 111
XVIII	Шлем с два говеђа рога на д. изнад троугаоног штита на коме двоглави (?) орао. Натпис деспотъ т. XXV 4/2		I б Стефана Ђурђевића
XIX	Шлем с два говеђа рога на л. Натпис MONEDA DESPOT STEFAN т. XXV 5/2		Петровић I 114

Тип	Аверс	Реверс	Љубић
XX	Натпис <u>въ X(рист)а б(ога)</u> деспотъ Стефанъ; г(оспо- ди)њъ деспотъ Стефана или само деспотъ испи- сано у целини, или скра- ћено или у монограму. Т. XXV 6 — 14/2		III b, d, e
XXI	Натпис нова цека г(оспо- ди)на деспота Т. XXV 15/16		III c
XXII	Натпис г(осподи)њъ дес- потъ, деспотъ Т. XXV 17 — 20	Крст ^{98.}	VIII
XXIII	Монограм д Т. XXVI 1/2	Двојни крст.	IX

2. ДЕСПОТ ЂУРЂЕ БРАНКОВИЋ

Ќао што сам већ показао, ковање новца у породици Бранковића почело је још њен родоначелник Бранко Младеновић и оно је, с прекидима, једним можда још за Бранковог живота и на почетку владе Вука Бранковића, а другим после Вуковог изгнања из његове државе, трајало до измирења Стефана Лазаревића и Ђурђа Бранковића 1412 године. За то време је Бранко Младеновић ковао један тип новца, Вук Бранковић седам, његови синови Гргур један и Ђурђе и Лазар један, а сам Ђурђе, од 1410 до 1412, четири. О новцима Ђурђа Бранковића кованим пре него што је он постао деспот било је већ речи⁹⁹. Поставши деспотом, он наставља ковање оних типова које је ковао и деспот Стефан, а затим се, током времена, број његових типова

⁹⁸ Petrović, *Novci despota Steđana* 16 приписује му динар из неке оставе на чијем је аверсу претстављена Спаситељева глава спреда као на реверсу типа IV новаца које је ковао као кнез, око које би био натпис док је на реверсу крст. Како не даје натпис аверса то се не може рећи да ли је ово заиста деспотов новац или средњевековни фалсификат, израђен у истој ковници у којој и динари с крстом на реверсу, при чему је за аверс употребљен стари калуп којим су ковані реверси. Слични случајеви чести су међу римским новцима друге половине III в.

⁹⁹ В. напред стр. 95.

повећава а техника ковања усавршава тако да његови новци у погледу израде, стоје на првом месту међу српским средњевековним новцима. Најезда Турака 1439 уништила је деспотову државу, у којој се одржало једино Ново Брдо, и тада је у Србији сигурно престало ковање новца, изузев, можда, Новог Брда, у коме се налазила једна ковница¹⁰⁰, али је кован новац у једној ковници која се налазила у Зети (Бар?) што се види из докумената сачуваних у Дубровачком архиву¹⁰¹. Обновом државне самосталности 1444 године сигурно је настављено и ковање новца, али у коме обиму и где, засада се не може одредити. У врема припрема за рат с Турцима који је довео до ослобођења Србије 1444, када је деспот Ђурђе био у добрим односима с Мађарима, по свој прилици су кованы новци на чијој је једној страни лик деспотов и натпис писан латиницом, а на другој угарски грб и натпис с именом Јанка Хуњадија. Тада је, по свој прилици, кован и новац на чијој је једној страни деспотов грб и натпис с његовим именом, а на другој монограм босанског краља Томаша и његово име¹⁰². Према свему овоме судећи, ковање новца деспота Ђурђа Бранковића обухвата три периода: први од ступања на престо до најезде Турака (1427—1439), други чини турска окупација Србије од 1439 до 1444, а трећи траје од ослобођења Србије 1444 па до деспотове смрти. Засада се не може одредити који би све новци били кованы у првом а који у трећем периоду, али није искључено да нам одговор на то питање даду оставе склоњене пре 1439 године.

По претставама и натпису на аверсу и реверсу новци деспота Ђурђа Бранковића могу се овако класификовати¹⁰³.

Тип	Аверс	Реверс	Љубић
I	Лав. Натпис г(осподи)њъ деспотъ Гюргъ т. XXVI 3/4	Спаситељ спреда седи на престолу без наслона благосиљајући д. руком и држећи л. Јеванђеље	I
II		Спаситељ спреда стоји у мандорли благосиљајући д. руком и држећи л. Јеванђеље.	II

¹⁰⁰ Сребрни новац деспота Ђурђа, кован у Новом Брду, из збирке Народног музеја, в. у моме раду *Из Нумизматичке збирке Народнаг музеја, Старинар V*.

¹⁰¹ В. Храбак, *О балшићким грошима* 193.

¹⁰² И Храбак н. н. м. ставља динаре деспота Ђурђа и Хуњадија у ово доба док би по њему они деспота Ђурђа и краља Томаша били нешто млађи.

¹⁰³ Новце деспота Ђурђа из збирке Народног музеја, срећене по Љубићу, објавио је Јоза Петровић, *Деспот Ђурађ Бранковић у светлу нумизматике, Нумизматичар I 10 = Петровић II.*

Тип	Аверс	Реверс	Љубић
III		Спаситељева глава спреда.	V
IV	Т. XXVI 7/8 Натпис г(осподи)њъ деспотъ око монограма Ђураѓа	Лав	IX
V/1	Т. XXVI 9/10 Деспот спреда седи на престолу без наслона држећи усправљен мач и шар с крстом. Натпис деспотъ Ђураѓа	Лав. Натпис Ново Брдо	Марић, Стариар V
V/2	Т. XXVI 11/12 Т. XXVI 11/13	Лав. Натпис Рођаникъ	VI b
V/3	Т. XXVI 11/14	Лав. Натпис См(е)дере во	VI a
VI	Деспот спреда стоји држећи исукан мач и шар с крстом. Натпис деспотъ Ђураѓа	Лав. Натпис См(е)дере во	VII
VII	Т. XXVI 15/16 Натпис г(осподи)њъ деспотъ Ђураѓа	Лав.	VIII a—c
	Т. XXVI 17 — 20		
VIII	Натпис деспотъ	Лав	VIII c 10
	Т. XXVII 1/2		
IX	Натпис Родица	Лав	Петровић II ¹⁰⁴
	Т. XXVII 3/2		
X	Натпис Смедерево	Лав	Петровић III ¹⁰⁵
	Т. XXVII 4/2		
XI	Натпис г(осподи)њъ деспотъ Ђураѓа	Лав. Натпис Смедерево	VIII d, e
	Т. XXVII 5/6		
XII	Монограм деспотъ	Монограм Ђураѓа	X
	Т. XXVII 7/1		

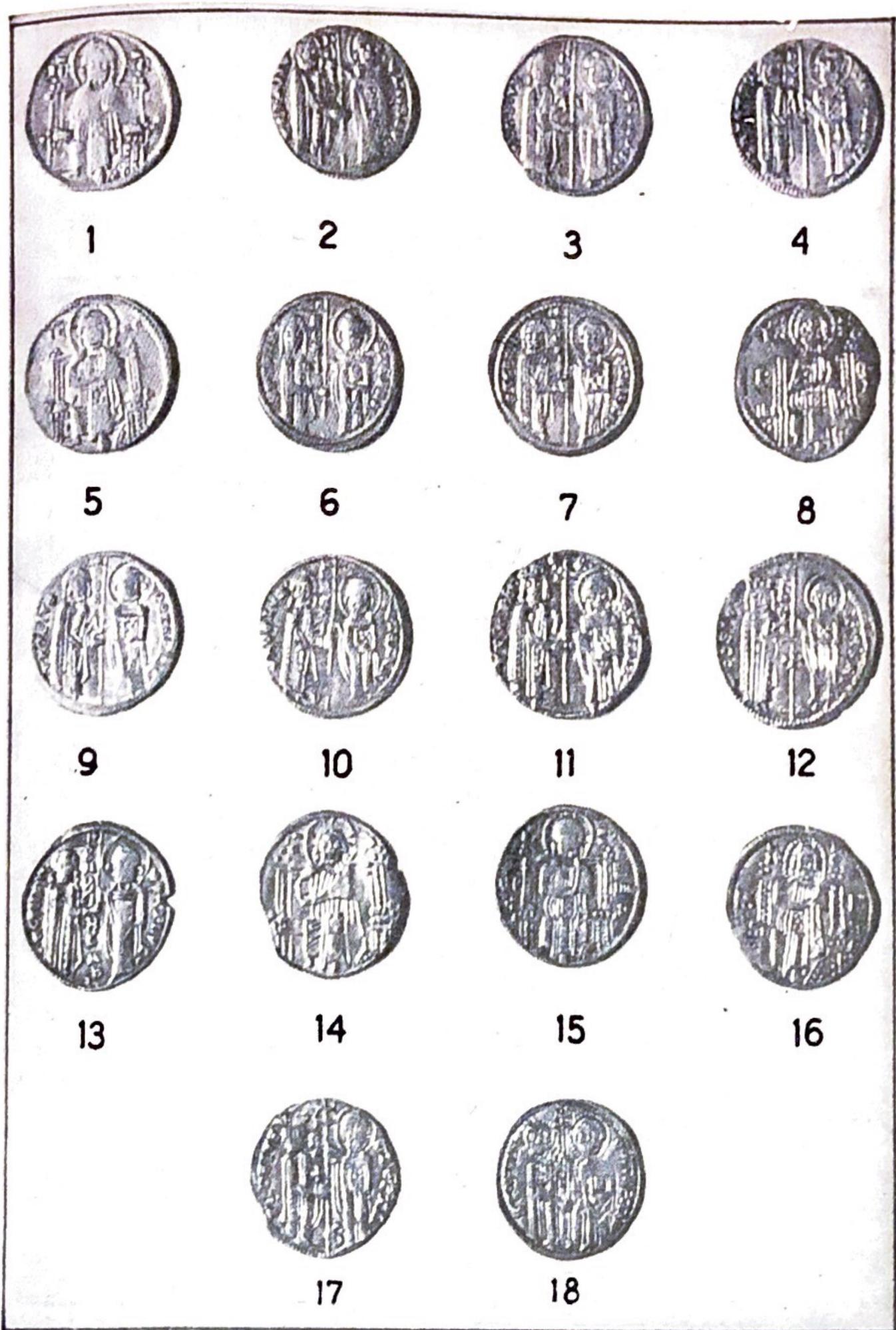
¹⁰⁴ J. Петровић, Рудишта, Нумизматичар II 29.

¹⁰⁵ J. Петровић, Нове врсте новаца деспота Ђурђа Бранковића, Нумизматичар II 29.

Тип	Аверс	Реверс	Љубић
XIII	Орнаменат у облику петокраке звезде. Натпис г(осподи)њъ деспотъ Гюргъ т. XXVII 11/12	Лав у ромбичном о- квиру око којега су четири орнамента у облику петокраке звезде сличне оном на аверсу.	Петровић III 16 врста 28
XIV	Шлем с два говеђа рога између којих је, горе, двоглави орао. Натпис деспотъ Гюргъ т. XXVII 13/14	Лав на л. Натпис [г(осподи)њъ? ср]пскон земле	Петровић III 17 врста 32
XV	Лав. Натпис деспотъ Гюргъ т. XXVII 15/16	Монограм Т испод круне. Натпис DGS REX TOME	Петровић III 16
XVI	Деспот спреда стоји др- жећи исукан мач и шар. Натпис DESPOT GYRGES т. XXVII 17/18	Грб. Натпис IOHA- NES G HW R (= g(и- bernato)r H(unga)- r(iae)?)	XII

Табла IX. Динари типа матапана краљева Уроша I (1 — 3), Драгутина (6, 7),
Милутина (9 — 12, 15, 16) и Стефана Дечанског (8, 17, 18), грош Павла Шубића
(13, 14) и матапан дужда Лоренца Тијепола (4, 5).

Planche IX. Les dinars du type de matapan des rois Uroš I (1 — 3), Dragutin
(6, 7), Milutin (9 — 12, 15, 16) et Stephan Dečanski (8, 17, 18), gros de Pavle
Šubić (13, 14) et matapan du doge Lorenzo Tiepolo (4, 5).

Табла X. Развој претставе владара на динарима типа робертина. Динари краљева Милутина, Драгутина, Стефана Дечанског, царева Душана и Уроша и кнеза Лазара.

Planche X. Le développement de la représentation du souverain sur les dinars du type de robertin. L'avers des dinars des rois Milutin, Dragutin et Stephan Dečanski, des empereurs Dušan et Uroš et du prince Lazar.

Табла XI. Претстава шлема на динарима краљева Стефана Дечанског и Душана,
цара Уроша и жупана Николе Алтомановића.

Planche XI. La représentation du casque sur les dinars des rois Stephan Dečanski
et Dušan, de l'empereur Uroš et du župan Nikola Altomanović.

Табла XII. Динари краљева Уроша (горе) и Милутина (у средини и доле). Де-
сно доле крстати динар. Реверс.

Planche XII. Les dinars des rois Uroš I (en haut) et Milutin (au milieu et en bas).
En bas à droite le dinar avec la croix (*grossus de la cruce*).

Табла XII. Динари краљева Уроша I (горе) и Милутина (у средини и доле). Де-
сно доле крстати динар. Реверс.

Planche XII. Les dinars des rois Uroš I (en haut) et Milutin (au milieu et en bas).
En bas à droite le dinar avec la croix (*grossus de la cruce*).

Табла XIII. Динари краљева Радослава (1 — 4), Уроша I (5, 6), Драгутина (7 — 10), Милутина (11 — 18) и Владислава II (19, 20).

Planche XIII. Les dinars des rois Radoslav (1—4), Uroš I (5, 6), Dragutin (7—10), Milutin (11—18) et Vladislav II (19, 20).

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

15

16

17

18

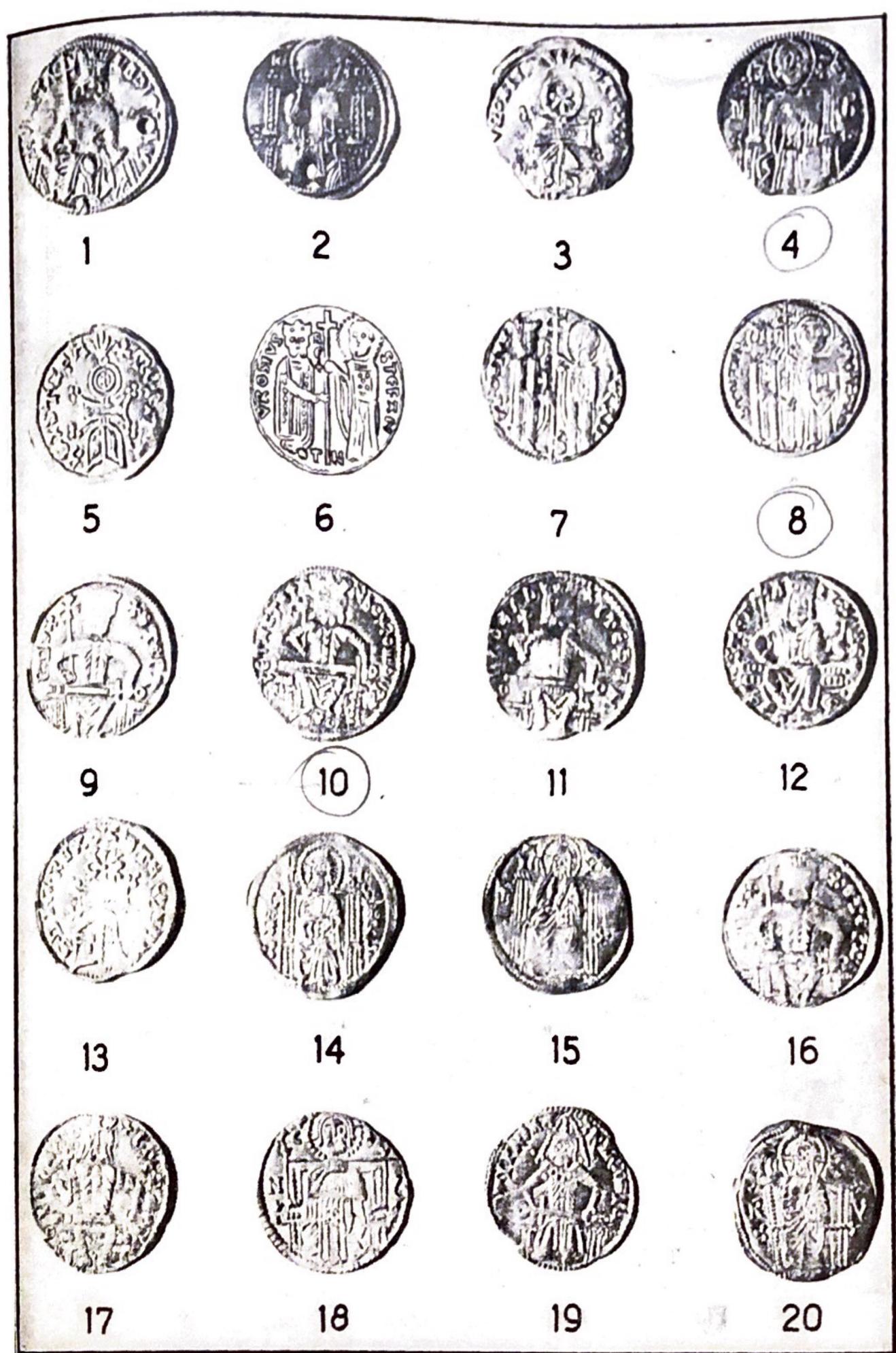
19

20

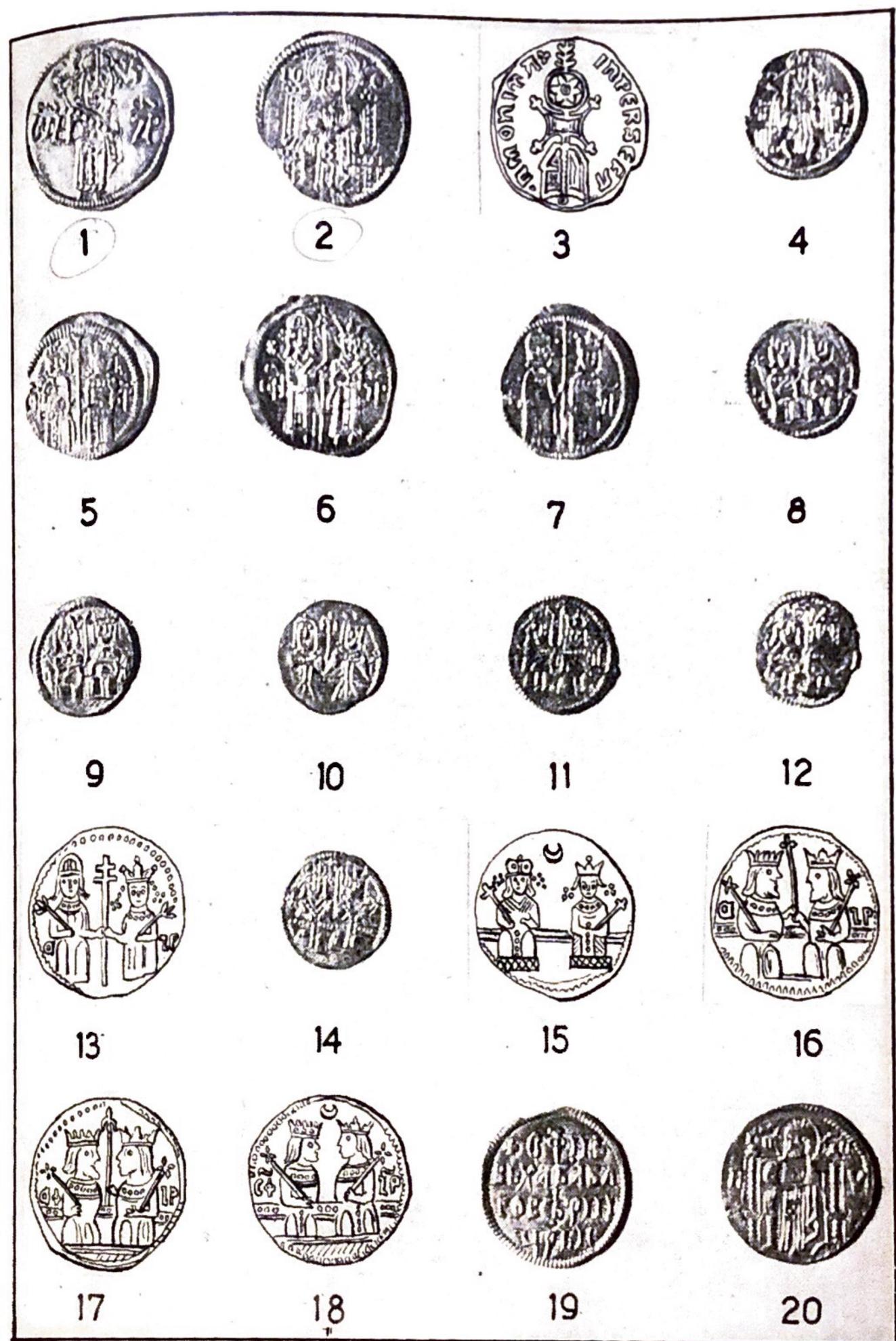
Табла XIV. Динари краљева Владислава II (1, 2), Стефана Дечанског (3 — 12)
и Душана (13 — 18) и цара Душана (19, 20).

Planche XIV. Les dinars des rois Vladislav II (1, 2) Stephan Dečanski (3—12) et
Dušan (13—18) et de l'empereur Dušan (19, 20).

Табла XV. Динари цара Душана (1 — 20).

Planche XV. Les dinars de l'empereur Dušan (1—20).

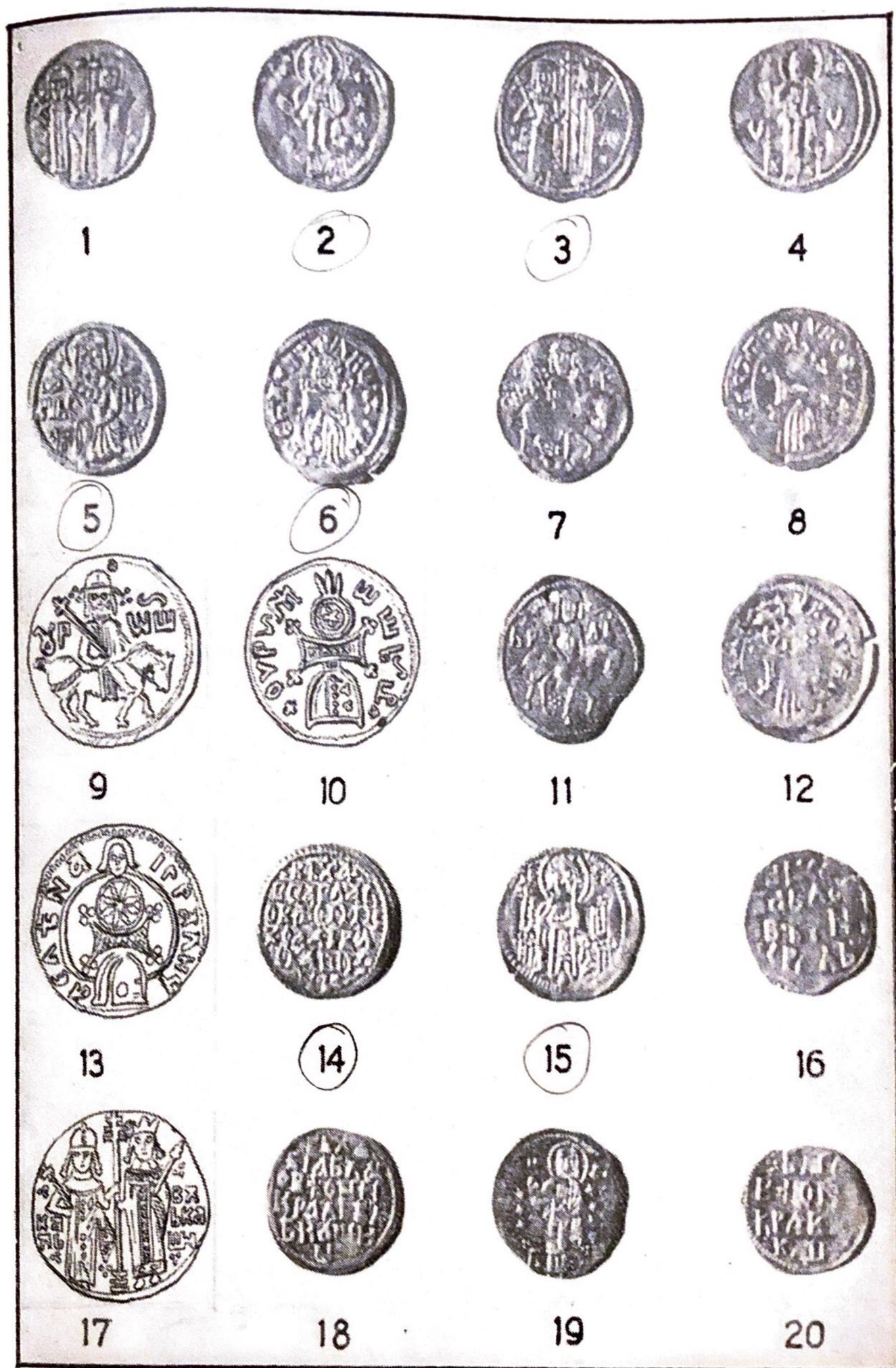
Табла XVI. Динари царева Душана (1 — 14) и Уроша (15 — 20).

Planche XVI. Les dinars des empereurs Dušan (1—14) et Uroš (15—20).

Табла XVII. Динари цара Уроша (1 — 8) и краља Вукашина (9 — 20).

Planche XVII. Les dinars de l'empereur Uroš (1—8) et du roi Vukašin (9—20).

Табла XVIII. Динари краља Вукашина (1, 2), краљице Јевросине (?) (3 — 6),
краља Марка (7 — 10), Андреаша Вукашиновића (11, 12), Бранка Младеновића
(13, 14) и Вука Бранковића (15 — 20).

Planche XVIII. Les dinars du roi Vukašin (1, 2), de la reine Jevrosina (?) (3—6),
du roi Marko (7—10), d'Andreaš Vukašinović (11, 12), de Branko Mladenović (13,
14) et de Vuk Branković (15—20).

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

15

16

17

18

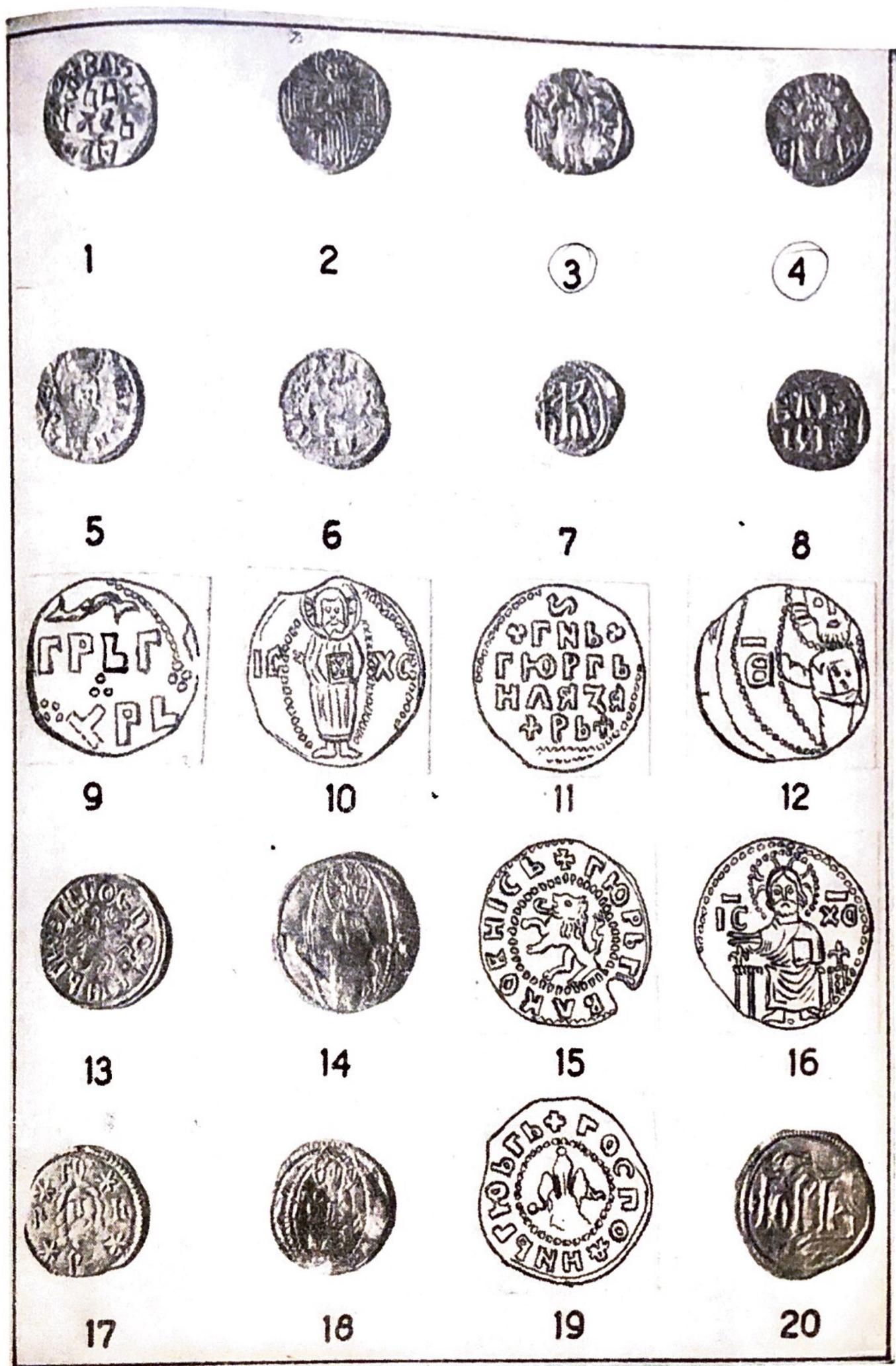
19

20

Табла XIX. Новци Вука Бранковића (1 — 8), Гргура Бранковића (9, 10), Лазара и Ђурђа Бранковића (11, 12) и Ђурђа Бранковића (13 — 20).

Planche XIX. Les dinars de Vuk Branković (1—8), de Grgur Branković (9, 10), de Lazar et Djurdje Branković (11, 12) et de Djurdje Branković (13—20).

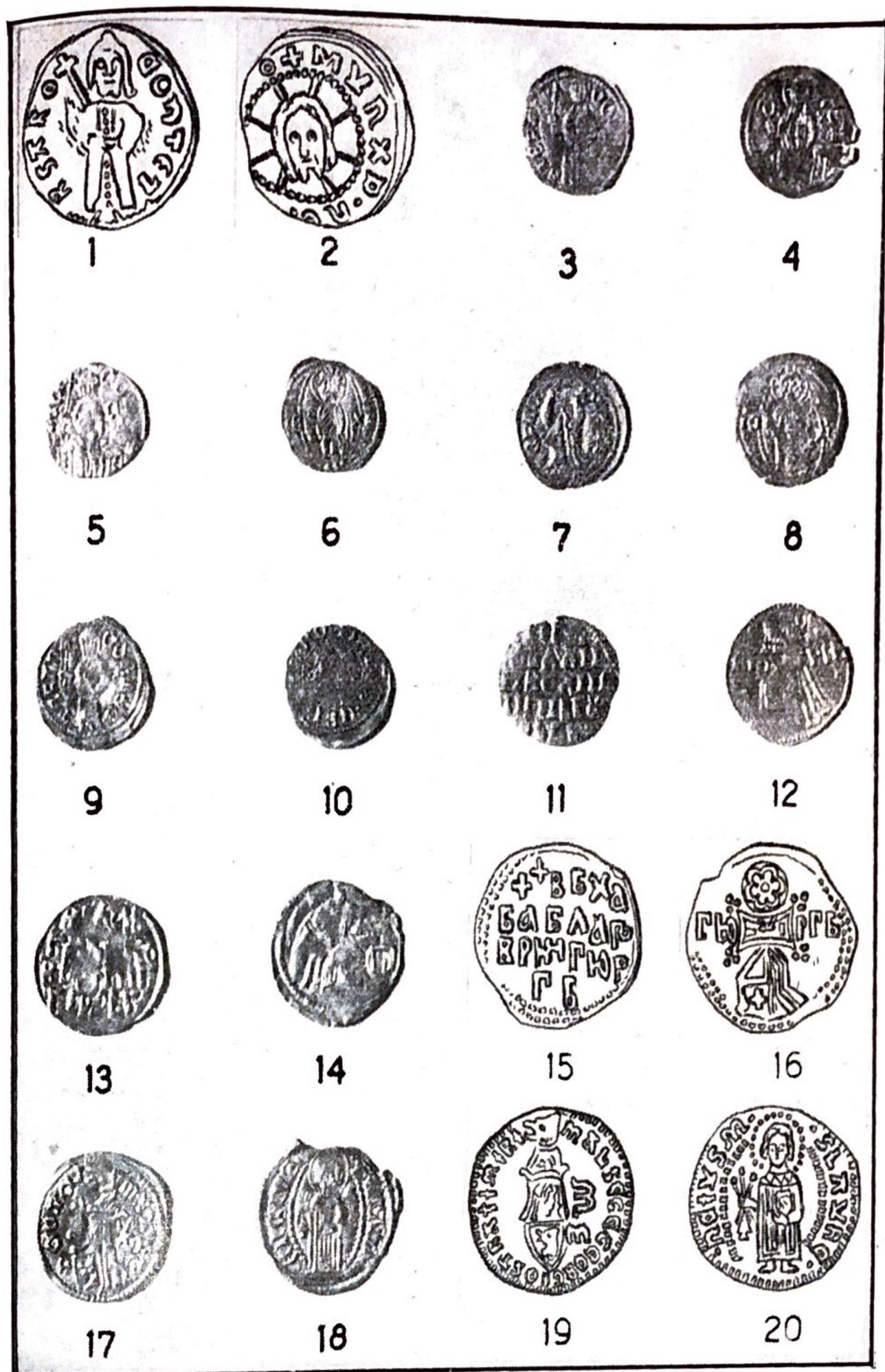
XX. Динари кнеза Лазара (1 — 20).

XX. Les dinars du prince Lazar (1—20).

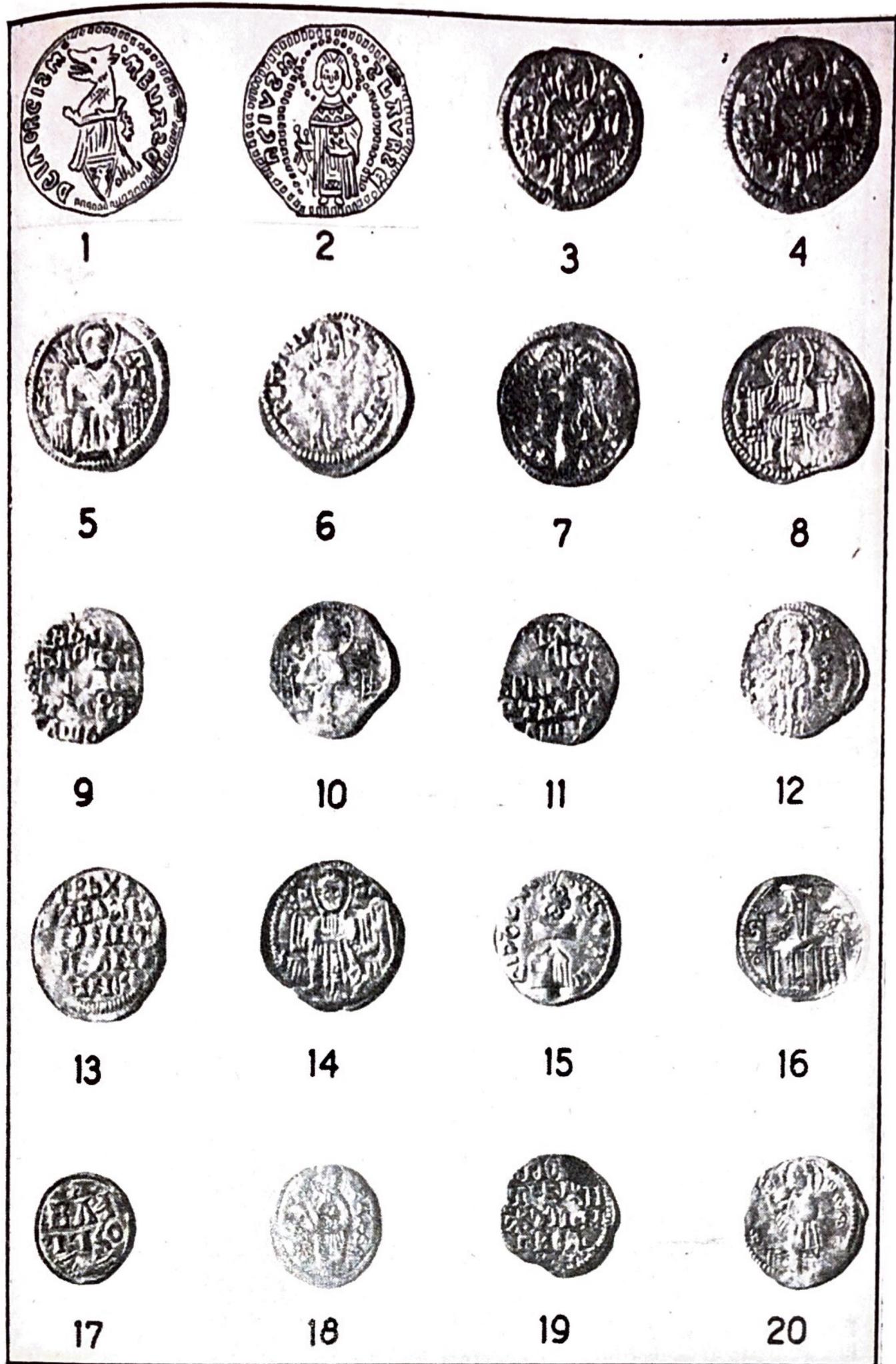
Табла XXI. Динари кнеза Стефана Лазаревића (1 — 10), Ђурђа I Балшића (11 — 18) и Ђурђа II Стракамировића (19, 20).

Planche XXI. Les dinars du prince Stephan Lazarević (1—10), de Djurdje I Balšić (11—18) et de Djurdje II Stracimirović (19, 20).

Табла XXII. Динари Балше III (1, 2) и деспота Јована Оливера (3 — 8) и Јована Драгаша (9 — 12), жупана Николе Алтомановића (13 — 16), севастократора Влатка (17, 18), Андрије Гропе (19, 20).

Planche XXII. Les dinars de Balša III (1, 2), des *despotes* Jovan Oliver (3—8) et Jovan Dragaš (9—12), du *župan* Nikola Altomanović (13—16) du *sevastokrator* Vlatko (17, 18) et du *župan* Andrija Gropa (19, 20).

Табла XXIII. Динари Стефана Мусића (1, 2), челника Смила (3, 4), Јакова (3 — 8), жупана Рига (9, 10) и патријарха Саве V или Данила III (11, 12), градова Призена (13 — 16) и Скопља (17 — 20).

Planche XXIII. Les dinars de Stephan Musić (1, 2), du *čelnik* Smil (3, 4), de Jakov (5—8), du *župan* Rig (9, 10) et de patriarche Sava V ou Danilo III (11, 12), des villes de Prizren (13—16) et de Skoplje (17—20).

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

15

16

17

18

19

20

ФРАНЦІЯ

ФРАНЦІЯ

Табла XXIV. Динари деспота Стефана Лазаревића (1 — 20).

Planche XXIV. Les dinars du *despote Stephan Lazarević* (1—20).

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

15

16

17

18

19

20

Табла XXV. Динари деспота Стефана Лазаревића (1 — 20).

Planche XXV. Les dinars du *despote Stephan Lazarević* (1—20).

Табла XXVI. Динари деспота Стефана Лазаревића (1, 2) и Ђурђа Бранковића (3 — 20).

Planche XXVI. Les dinars des *despotes* Stephan Lazarević (1, 2) et Djurdje Bran-ković (3—20).

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

15

16

17

18

19

20

Табла XXVII. Динари деспота Ђурђа Бранковића (1 — 18).

Planche XXVII. Les dinars du *despote Djurdje Branković* (3—18).

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

15

16

17

18

Табла XXIX. Претстава Спаситељевог престола на реверсу српског новца (1 — 15).

Planche XXIX. La représentation du trône de Jésus-Christ sur le revers des monnaies serbes (1—15).

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

15

Табла XXX. Претстава Спаситељевог престола на реверсу српског новца (16 — 30).

Planche XXX. La représentation du trône de Jésus-Christ sur le revers des monnaies serbes (1—30,).

16

17

18

19

20

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

Табла XXXI. Претстава Спаситељевог престола на реверсу српског новца
(31 — 44).

Planche XXXI. La représentation du trône de Jésus-Christ sur le revers des monnaies serbes (31—44).

31

32

33

34

35

36

37

38

39

40

41

42

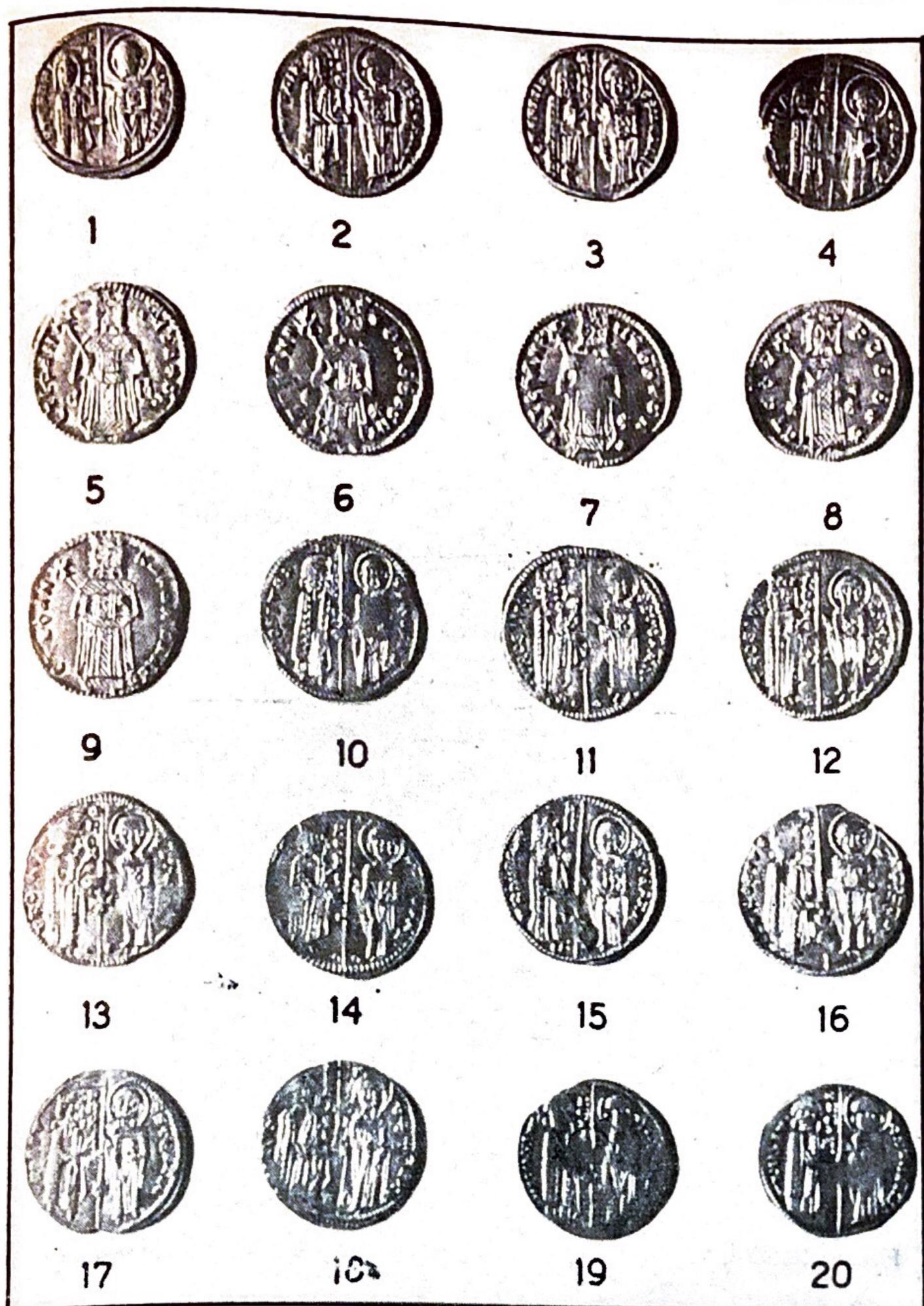
43

44

Табла XXXII. Крагујевачка остава (1 — 18) и остава с непознатог налазишта
на југу наше земље (19, 20). Аверс.

Planche XXXII. Trésors de Kragujevac (1—18) et d'une localité inconnue dans le
sud de la Yougoslavie (19, 20). Avers.

**Табла XXXIII. Крагујевачка остава (1 — 18) и остава с непознатог налазишта
на југу наше земље (19, 20). Реверс.**

**Planche XXXIII. Trésors de Kragujevac (1—18) et d'une localité inconnue dans le
sud de la Yougoslavie (19, 20). Revers.**

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

15

16

17

18

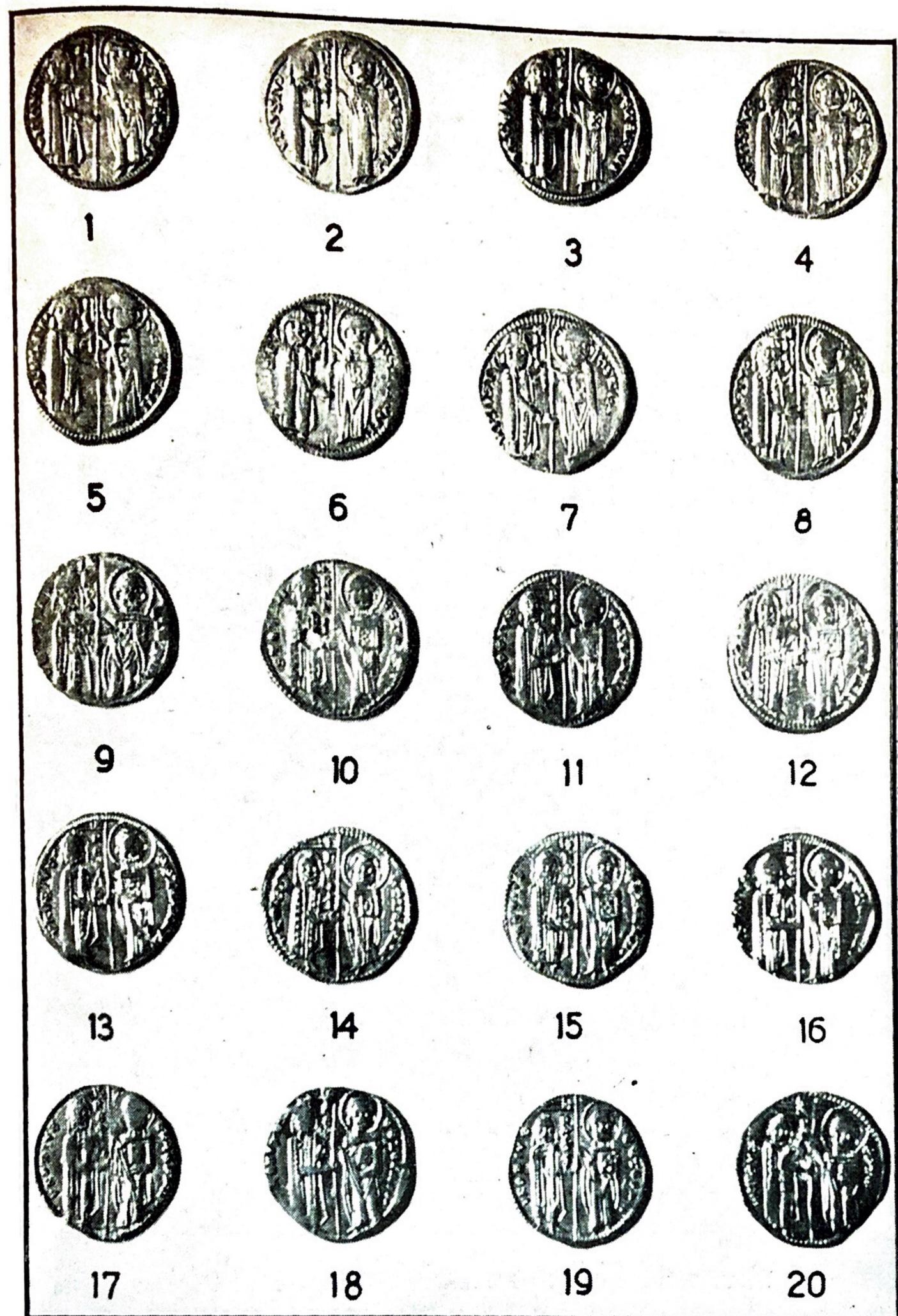
19

20

Табла XXXIV. Остава с непознатог налазишта на југу наше земље (1 — 20).
Аверс.

Planche XXXIV. Trésor d'une localité inconnue dans le sud de la Yougoslavie
(1—20). Avers.

Табла XXXV. Остава с непознатог налазишта на југу наше земље (1—20). Реверс.

Planche XXXV. Trésor d'une localité inconnue dans le sud de la Yougoslavie
(1—20). Revers.

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

15

16

17

18

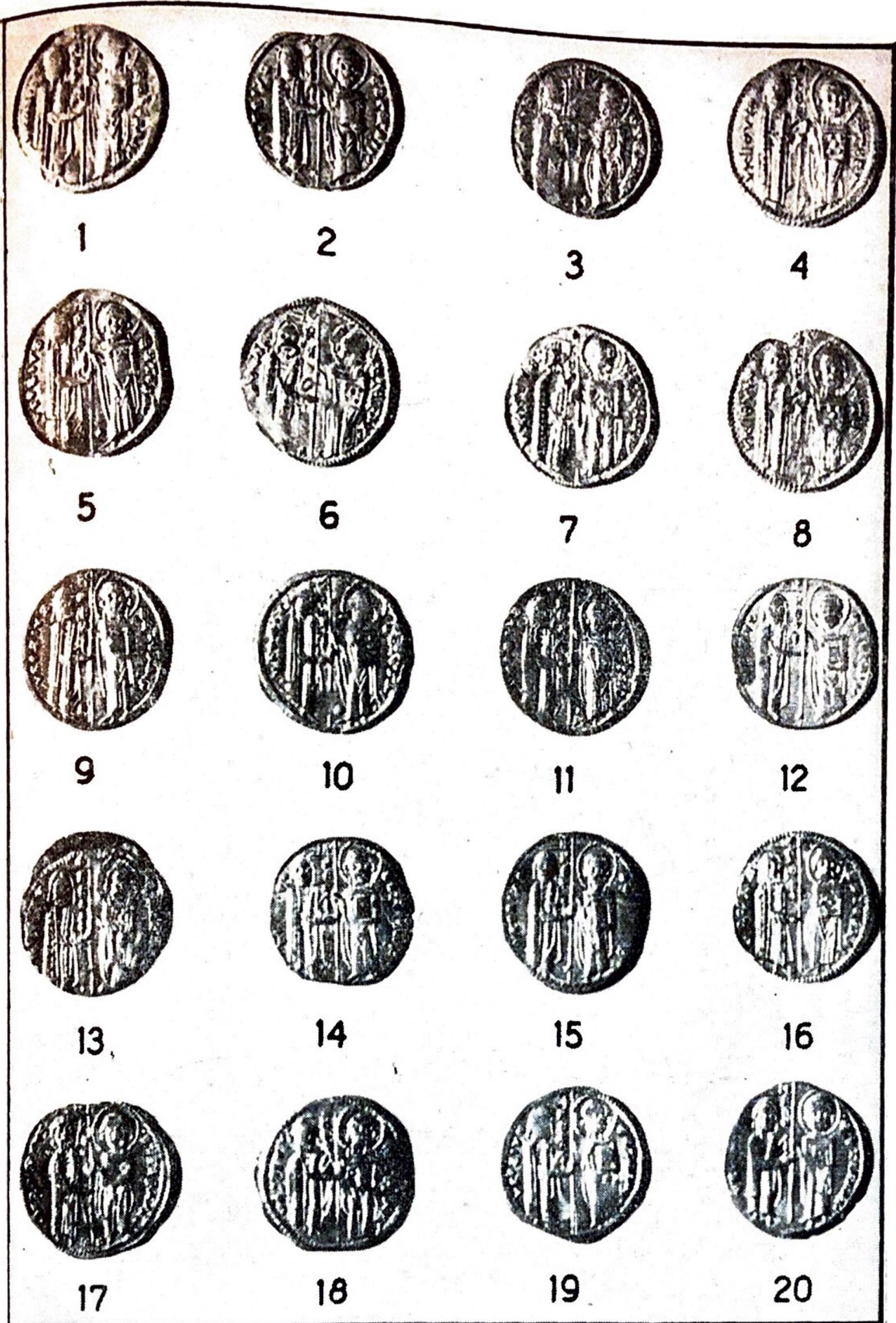
19

20

Табла XXXVI. Остава с непознатог налазишта на југу наше земље (1 — 20). Аверс.

Planche XXXVI. Trésor d'une localité inconnue dans le sud de la Yougoslavie
(1—20). Avers.

Табла XXXVII. Остава с непознатог налазишта на југу наше земље (1 — 20).
Реверс.

Planche XXXVII. Trésor d'une localité inconnue dans le sud de la Yougoslavie
(1—20). Revers.

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

15

16

17

18

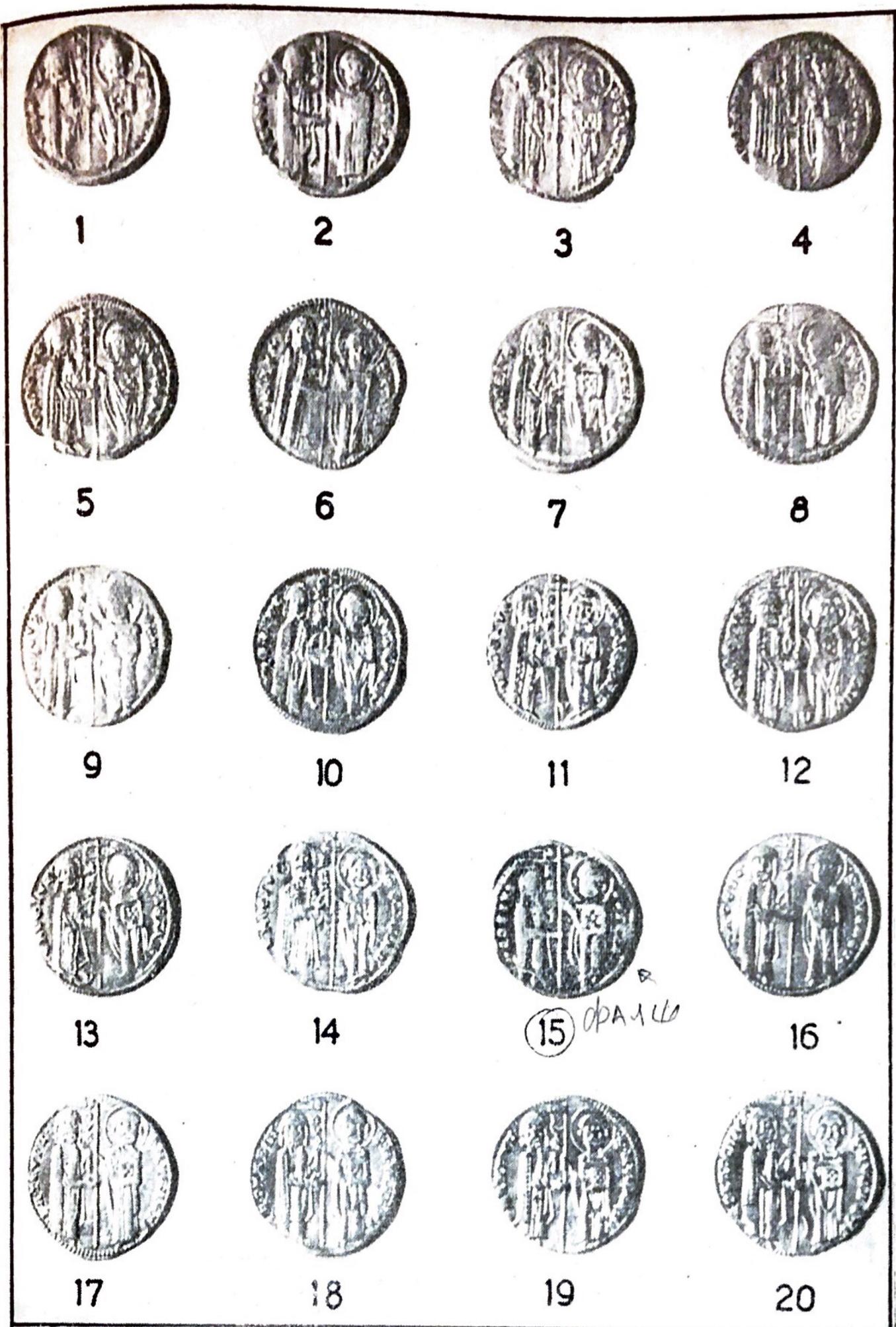
19

20

Табла XXXVIII. Остава с непознатог налазишта на југу наше земље (1 — 20).
Аверс.

Planche XXXVIII. Trésor d'une localité inconnue dans le sud de la Yougoslavie
(1—20). Avers.

Табла XXXIX. Остава с непознатог налазишта на југу наше земље (1 — 20).
Реверс.

Planche XXXIX. Trésor d'une localité inconnue dans le sud de la Yougoslavie
(1—20). Revers.

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

15

16

17

18

19

20

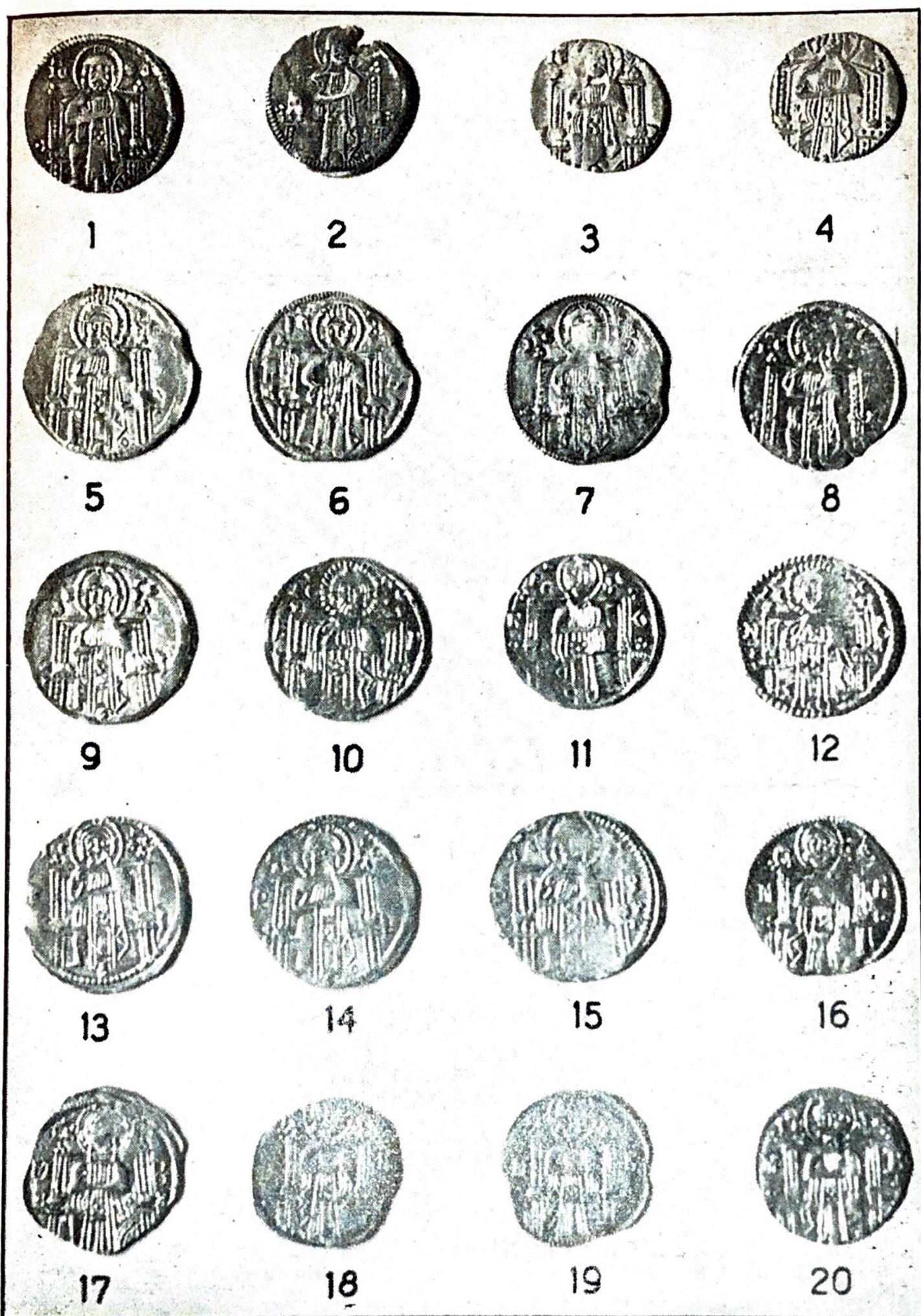
Табла XL. Оставе с непознатог налазишта на југу наше земље (1 — 4), из Жабара (5 — 15) и Нових Бановаца (16 — 20). Аверс.

Planche XL. Trésors d'une localité inconnue dans le sud de la Yougoslavie (1—4), de Žabari (5—15) et de Novi Banovci (16—20). Avers.

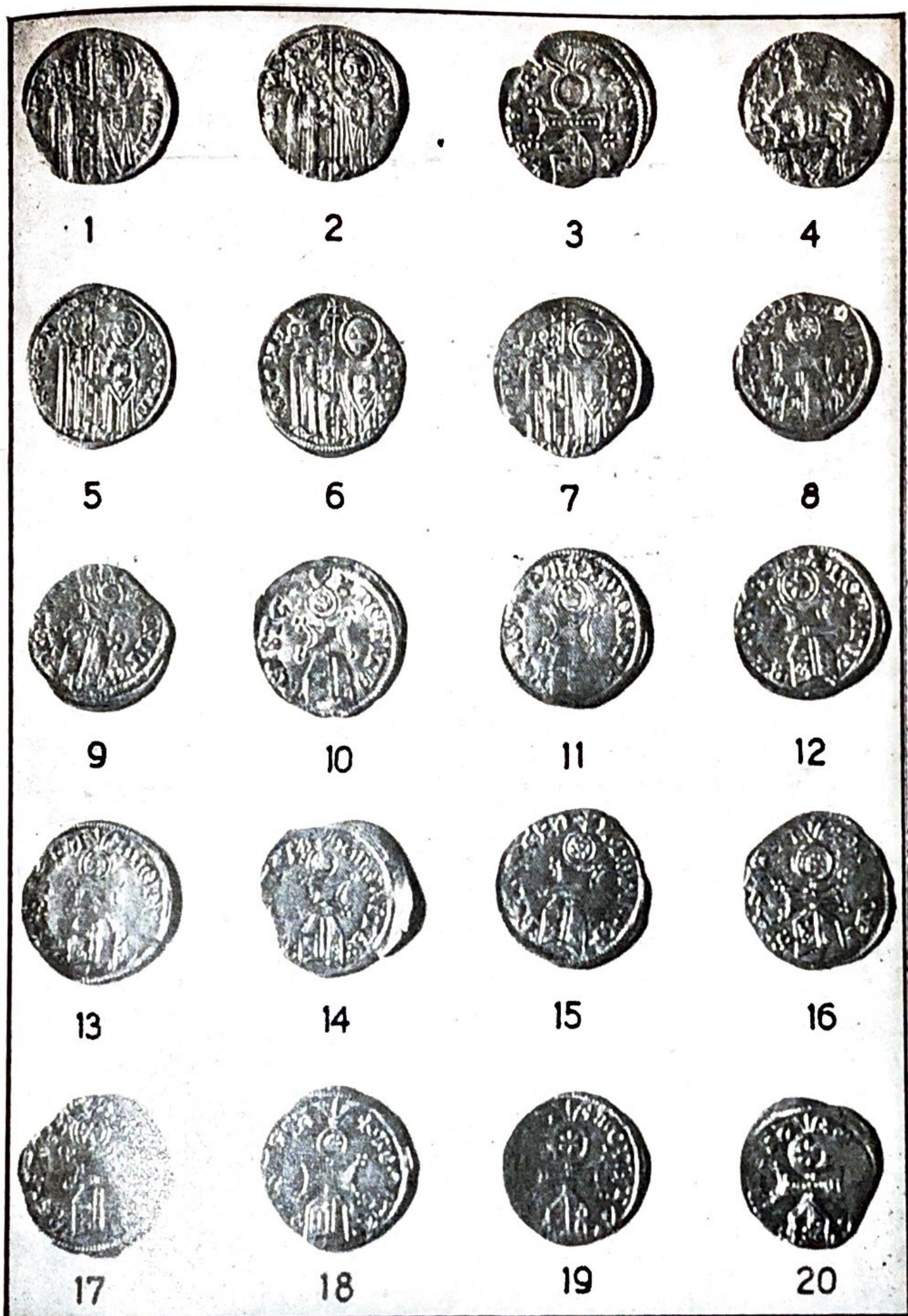
Табла XLI. Оставе с непознатог налазишта на југу наше земље (1 — 4), из Жабара (5 — 15) и Нових Бановаца (16 — 20). Реверс.

Planche XLI. Trésors d'une localité inconnue dans le sud de la Yougoslavie (1—4),
de Žabari (5—15) et de Novi Banovci (16—20). Revers.

Табла XLII. Остава из Нових Бановаца (1 — 20). Аверс.

Planche XLII. Trésor de Novi Banovci (1—20). Avers.

Табла XLIII. Остава из Нових Бановаца (1 — 20). Реверс.

Planche XLIII. Trésor de Novi Banovci (1—20). Revers.

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

15

16

17

18

19

20

Табла XLIV. Остава из Нових Бановаца (1 — 20). Аверс.

Planche XLIV. Trésor de Novi Banovci (1—20). Avers.

Табла XLV. Остава из Нових Бановаца (1 — 20). Реверс.

Planche XLV. Trésor de Novi Banovci (1—10). Revers.

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

15

16

17

18

19

20

Табла XLVI. Остава из Нових Бановаца (1 — 20). Аверс.

Planche XLVI. Trésor de Novi Banovci (1—20). Avers.

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

15

16

17

18

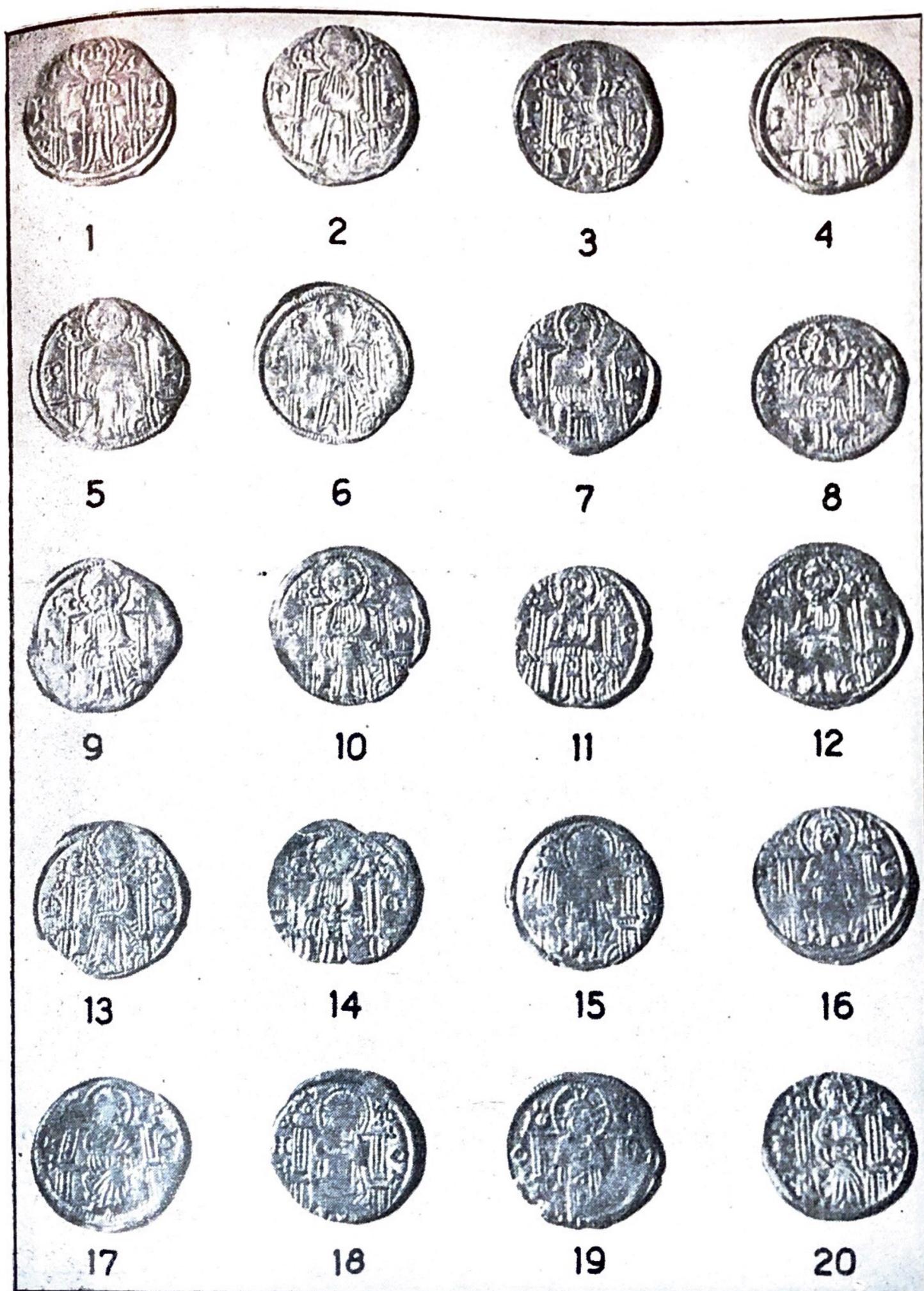
19

20

Табла XLVII. Остава из Нових Бановаца (1 — 20). Реверс.

Planche XLVII. Trésor de Novi Banovci (1—20). Revers.

Табла XLVIII. Остава из Нових Бановаца (1 — 20). Аверс.

Planche XLVIII. Trésor de Novi Banovci (1 — 20). Avers.

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

15

16

17

18

19

20

Табла XLIX. Остава из Нових Бановаца (1 — 20). Реверс.

Planche XLIX. Trésor de Novi Banovci (1—20). Revers.

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

15

16

17

18

19

20

Табла L. Оставе из Нових Бановаца (1 — 3) и Белова (4 — 20). Аверс.

Pianche L. Trésors de Novi Banovci (1—3) et de Belovo (4—20). Avers.

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

15

16

17

18

19

20

Табла LI. Оставе из Нових Бановаца (1 — 3) и Белова (4 — 20). Реверс.

Planche LI. Trésors de Novi Banovci (1—3) et de Belovo (4—20). Revers.

Табла LII. Остава из Белова (1 — 20). Аверс.

Planche LII. Trésor de Belovo (1—20). Avers.

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

15

16

17

18

19

20

Табла LVIII. Остава из Стоби (1 — 20). Аверс.

Pianche LVIII. Trésor de Stobi (1—20). Avers.

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

15

16

17

18

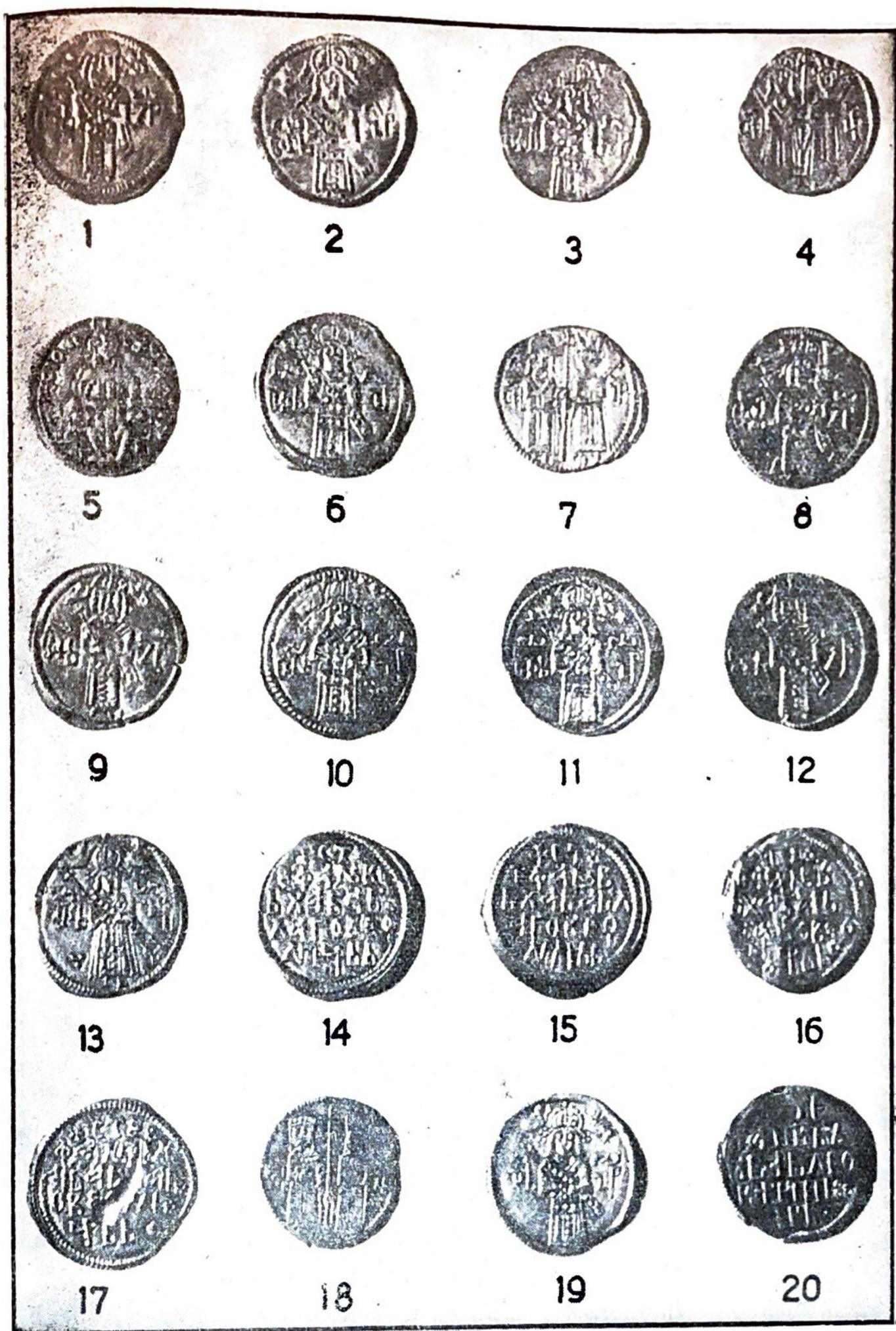
19

20

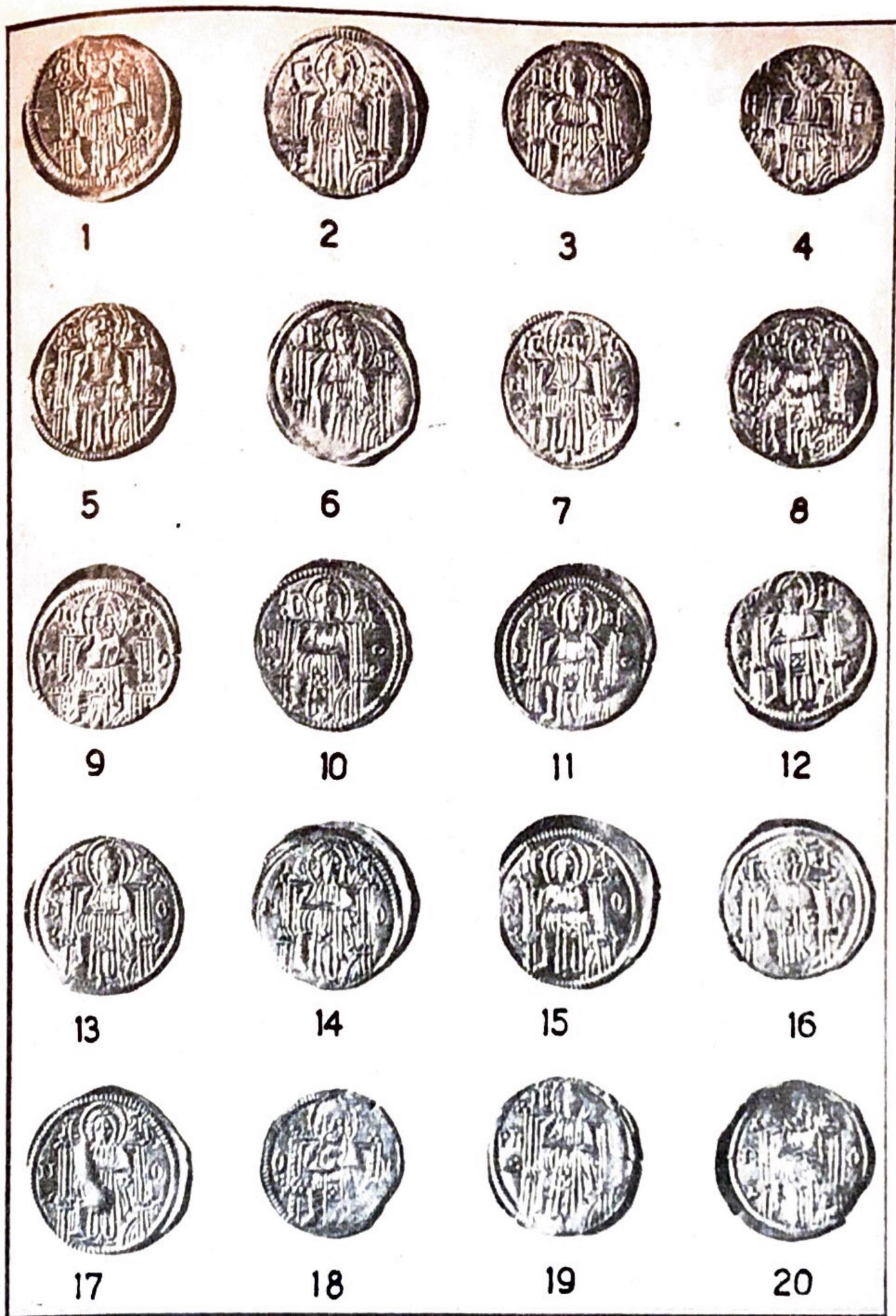
Табла LIX. Остава из Стоби (1 — 20). Реверс.

Planche LIX. Trésor de Stobi (1—20). Revers.

Табла LIII. Остава из Белова (1 — 20). Реверс.

Planche LIII. Trésor de Belovo (1—20). Revers.

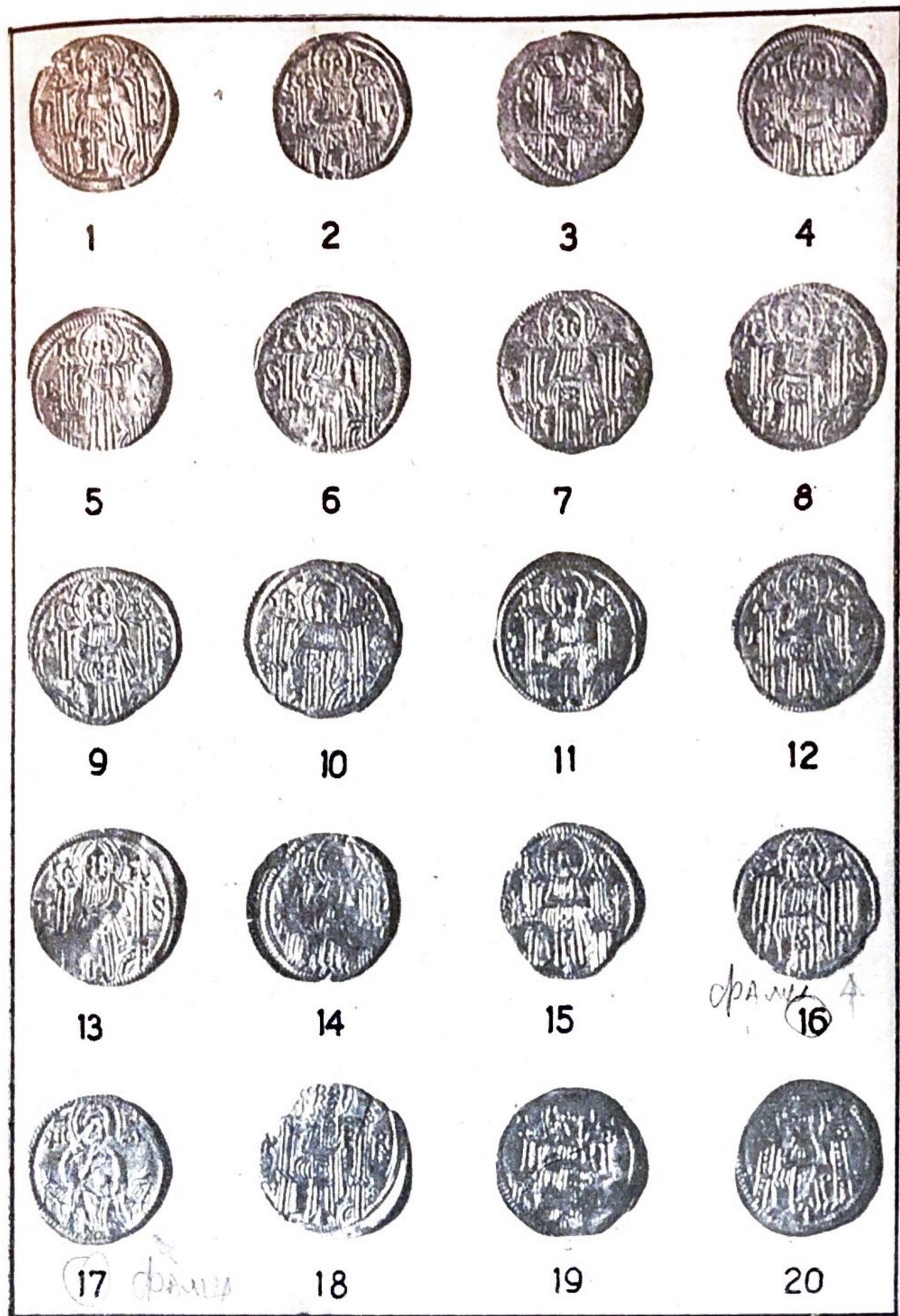
Табла LIV. Оставе из Белова (1 — 17) и Стоби (18 — 20). Аверс.

Planche LIV. Trésors de Belovo (1—17) et de Stobi (18—20). Avers.

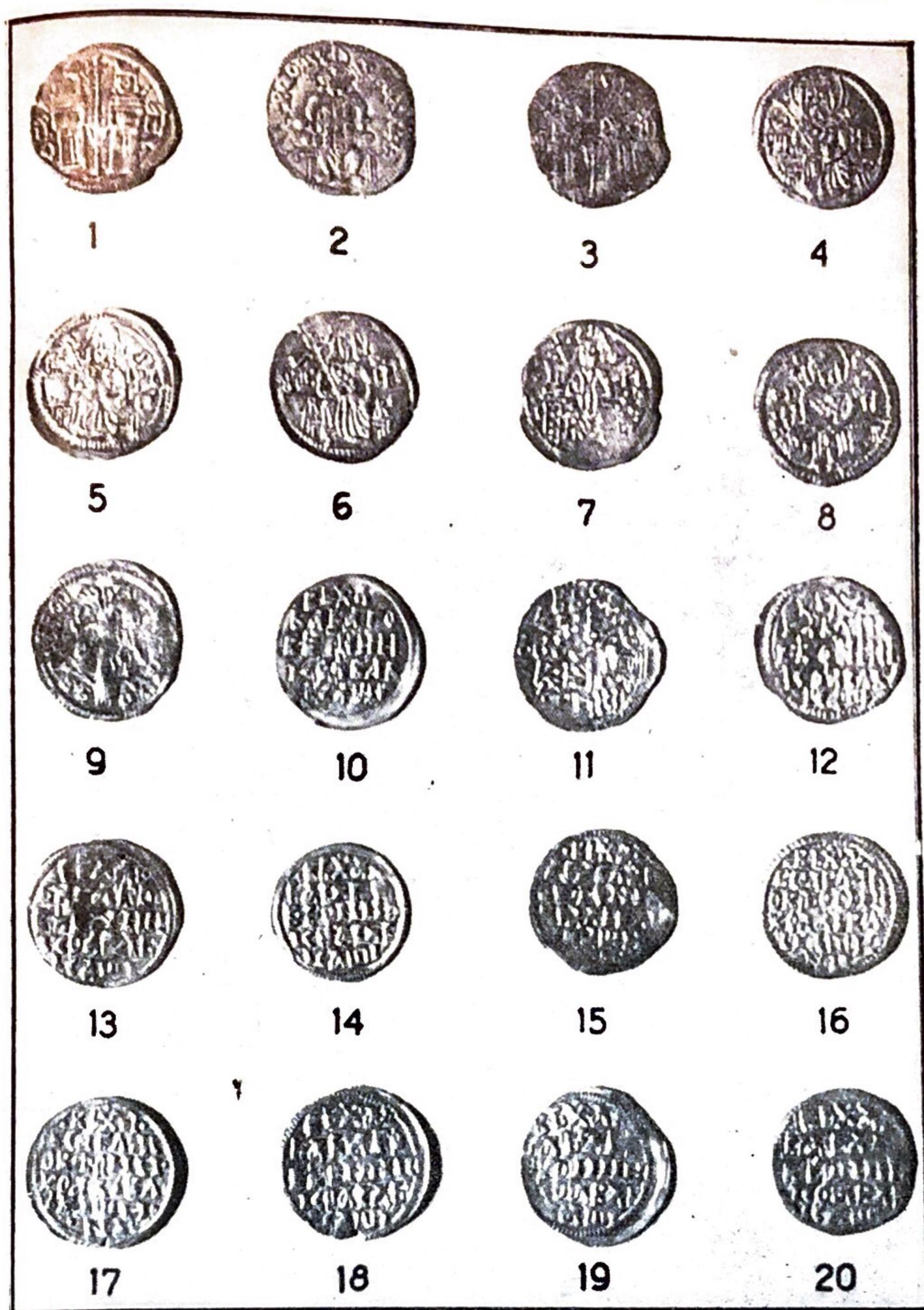
Табла LV. Оставе из Белова (1 — 17) и Стоби (18 — 20). Реверс.

Planche LV. Trésors de Belovo (1—17) et de Stobi (18—20). Revers.

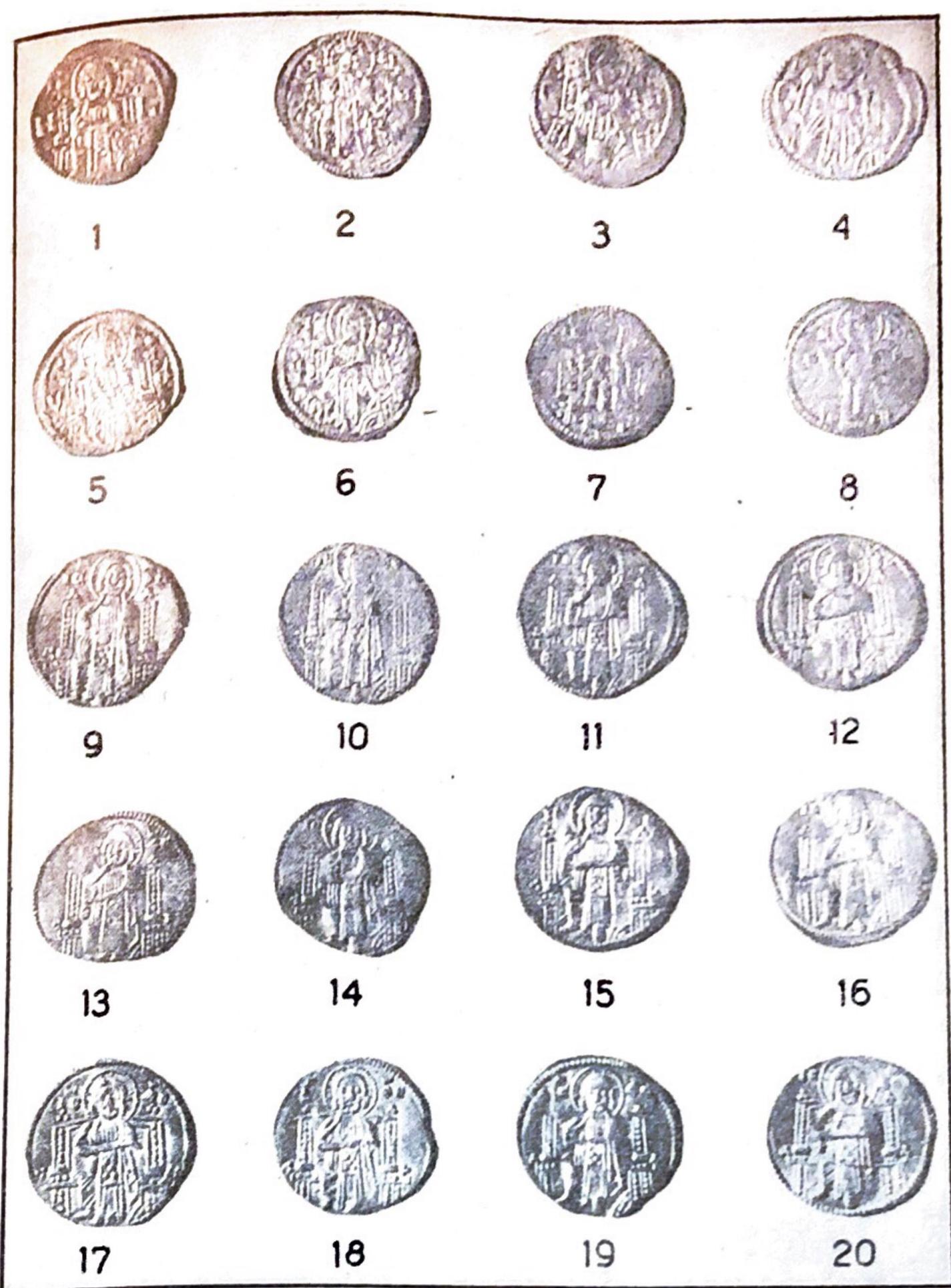
Табла LVI. Остава из Стоби (1 — 20). Аверс.

Pianche LVI. Trésor de Stobi (1—20). Avers.

Таблица LVII. Острова из Стоби (1 — 20). Реверс.

Planche LVII. Trésor de Stobi (1—20). Revers.

Табла LX. Динари Вука Бранковића (1, 2), Ђурђа Балшића (3, 4), жупана
Андије Гропе (5 — 8), Јакова (9 — 13), деспота Стефана Лазаревића (14 — 18)
и Лазара Ђурђевића (19, 20).

Planche LX. Les dinars de Vuk Branković (1, 2), de Djurdje I Balšić (3, 4) du *župan*
Andrija Gropa (5—8), de Jakov (9—13) et des *despotes* Stephan Lazarević (14—18)
et Lazar Djurdjević (19, 20).

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

15

16

17

18

19

20